

бы гораздо основательнѣе и цѣннѣе, если бы Гейзенбергъ нашелъ время и возможность предварительно ознакомиться со *всѣми* произведеніями Влеммида хотя бы по нѣкоторымъ рукописямъ (см. выше о письмахъ, медицинскихъ сочиненіяхъ, стихотвореніяхъ).

Конечно, если судить по тому, что дано, а не потому, что и какъ могло быть дано, мы всетаки должны благодарить Гейзенберга за трудъ изданія и изслѣдованія. Неудовлетворительна главнымъ образомъ только филологическая обработка текста, такъ что онъ уже теперь могъ бы быть переизданъ въ болѣе исправномъ видѣ при помощи указаній, сдѣланныхъ съ обычной тщательностью г. Курцемъ. Но второго изданія онъ дождется не скоро, и я думаю, что русскій читатель Влеммида не посѣтуетъ на меня, что я сдѣлалъ выше сводъ тѣхъ указаній рецензентовъ, которыя нужно имѣть въ виду при чтеніи книги Гейзенберга, чтобы не увлечься ошибками послѣдняго

А. Никитскій.

Юрьевъ. Апрѣль 1898.

Heinrich Moritz, *Die Zunamen bei den byzantinischen Historikern und Chronisten*. I Theil. Programm des K. Humanistischen Gymnasiums in Landshut, Schuljahr 1896/97.

Τὸ θέμα, τὸ ὁποῖον ὁ Moritz ἐκλέγει πρὸς μελέτην, εἶναι ἀρκετὰ ἐνδιαφέρον καὶ προτίθεται νὰ ἀναπληρώσῃ ἐν ἀπὸ τὰ μᾶλλον αἰσθητὰ κενὰ ἐν τῇ βυζαντινῇ γραμματείᾳ· τὴν ἔλλειψιν ἰδιαιτέρου λεξικοῦ κυρίων ὀνομάτων κατὰ Pape-Benseler ἀπὸ πολλοῦ ἤδη ὑπέδειξεν ὁ Σπ. Λάμπρος (Byz. Zeit. I, σ. 198), αἰσθάνεται δὲ καθημερινῶς πᾶς τις περὶ τὰς βυζαντινὰς ἀσχολούμενος μελέτας. Τὴν ἀρχὴν πρὸς ἄρσιν τοῦ κενοῦ τούτου κάμνει ὁ Μ. ἐκδίδων μὲν πρὸς τὸ παρὸν τὴν βραχέαν πραγματείαν περὶ τῶν βυζαντινῶν ἐπωνύμων, προτιθέμενος δὲ νὰ συνεχίσῃ προσεχῶς τὸ ἔργον.

Ἐλλειπούσης πάσης προκαταρκτικῆς ἐργασίας ἀναφορικῶς τοῦ θέματος τούτου ἐννοεῖται, ὅτι ὁ κατὰ πρόωτον ἀναλαμβάνων τὸ ἔργον ἔχει νὰ ἀντιπαλαίσῃ πρὸς πολλὰς δυσκολίας καὶ τῶν δυσκολιῶν τούτων πλήρη συνείδησιν, φαίνεται, ἔχει ὁ Μ. (σελ. 4), ἂν καὶ παραλείπει νὰ ὑποδείξῃ τινὰς τούτων. Ἄν ἡ ἐρμηνεία λέξεως ἀνηκούσης εἰς τὴν δημῶδη βυζαντινὴν γλῶσσαν συνοδεύεται συχνάκις ὑπὸ δυσκολιῶν, φυσικὸν εἶναι τὰς αὐτὰς ἢ καὶ μείζονας δυσκολίας νὰ μᾶς παρέχῃ πολλάκις ἢ ἐρμηνεία ἐνὸς βυζαντινοῦ ἐπωνύμου. Ἡ αἰτία ἢ συντελέσσα εἰς τὴν παραγωγὴν τοῦ ἐπωνύμου πολλάκις μὲν εἶναι φανερά, ἐνίοτε ὅμως εἶναι καὶ λανθάνουσα· μία περίστασις τυχαία, ἐν συμβεβηκός, μία λέξις ἴσως κακῶς προφερομένη, μία φράσις κατὰ κατὰχρησιν λεγομένη, μία ἰδιαιτέρα χειρονομία, μία ἀποτυχία, μία συνήθεια ἰδιαιτέρα δύναται νὰ δώσῃ ἀφορμὴν εἰς παραγωγὴν νέου τινος ἐπωνύμου· εἰς τοὺς συγχρόνους ἢ αἰτία εἶναι γνωστὴ καὶ διὰ τοῦτο πολλάκις οὐδ' ἀναφέρεται, σὺν τῷ χρόνῳ ὅμως λησμονεῖται μὲν αὐτή, τὸ δὲ ἐπώνυμον μένει· συχνάκις τὸ πρόσωπον, τὸ ὁποῖον λαμβάνει τὸ ἐπώνυμον, ἀνήκει εἰς τὴν τάξιν τοῦ λαοῦ καὶ κατ' ἀρχὰς οὐδεὶς φροντίζει περὶ αὐτοῦ δυνατόν μάλιστα νὰ εἶναι σκωπτικόν καὶ προσβλητικόν, μένει ὅμως ἐν τῇ οἰκογενείᾳ καὶ ὅταν σὺν τῷ χρόνῳ μέλος τι τῆς τοιαύτης οἰκογενείας ἐπιτύχῃ νὰ ἀνέλθῃ

εἰς τὴν ἐπιφάνειαν τῆς κοινωνίας, τότε ἢ ἐξακολουθεῖ νὰ φέρῃ τὸ ἐπώνυμον, ὅπως ἔχει, ἢ φροντίζει νὰ ἐξευγενίσῃ καὶ πῶς αὐτὸ μεταβάλλων ἐπὶ τὸ ἀρχαϊκώτερον. Καὶ ἄλλως ὅμως πολλὰ τῶν ἐπωνύμων ἔχουσι σχέσιν οὐχὶ πρὸς τὴν γραφομένην γλῶσσαν, τὴν γλῶσσαν τῶν λογίων, ἀλλὰ πρὸς τὴν ἐκάστοτε λαλουμένην βυζαντινὴν ὡς προερχόμενα ἀμέσως ἀπὸ τὸ στόμα τοῦ λαοῦ. Τούτου δὲ οὕτως ἔχοντος ἐν τῇ χρήσει τῶν ὀνομάτων ἐν γένει παρατηρεῖται συχνάκις καὶ ἀντίφασίς τις πρὸς τὰς γραμματικὰς θεωρίας, τὰς ὁποίας ἐν τῷ λοιπῷ ὕλικῳ τῆς γλώσσης παραδέχεται ὁ συγγραφεὺς, ὥστε ἔχει πληρέστατα δίκαιον ὁ Μ. (σελ. 10) σημειῶν, ὅτι ἡ ἀκριβεστέρα μελέτη τῶν καταλήξεων, ὧν χρήσις γίνεται εἰς τὰ ὀνόματα, ἔχει μεγάλην σημασίαν διὰ τὴν ἱστορικὴν γραμματικὴν τῆς δημώδους βυζαντινῆς γλώσσης. Ἡ Κομνηνὴ Ἄννα π. χ. ἔχει, ὡς γνωστόν, ἀρχαϊστικὴν τάσιν ἐν τῇ γλώσσῃ καὶ ὅμως ἐν τῇ κλίσει τῶν ὀνομάτων ἀκουσα ἀναγκάζεται συχνὰ νὰ ἀπομακρύνηται ἀπὸ τὰς γραμματικὰς ἀρχάς, τὰς ὁποίας ἄλλως πρὸςβέβη, καὶ νὰ μεταχειρίζηται τύπους γραμματικῶν ἀσυνήθεις αὐτῇ, τύπους εἰλημμένους ἐκ τῆς γραμματικῆς τῆς δημώδους γλώσσης, τὴν ὁποίαν περιφρονεῖ πρὸς πίστῳ τῶν λεγομένων φέρομεν παραδείγματά τινα (ἐκδ. Reiffersch.): I σελ. 90 ἀμφὶ τὸν οἶκον τοῦ Ἰβηρίτζη. — σ. 251 ἑάλων παρὰ τοῦ Καβαλίκου ἐκείνου Ἀλεξάνδρου. — II σ. 33 μεμαθηκῶς ὁ αὐτοκράτωρ τὴν τοῦ Καρύκη ἀποστασίαν. — σ. 42 εἰς τὴν μονὴν τοῦ Κυπερούδη καταψηφίζεται. — σ. 65 διὰ τοῦ μέρους τῶν Καλαθᾶδων (ἐν ὁ Καλαθᾶς) εἰσελθεῖν. — σ. 108 εἶτα δὴ τὴν ἀκρολοφίαν τοῦ Ἀζαλαῖ κατειληφότες. — σ. 118 παρὰ τοῦ Ταγγιπερμῆ καὶ τοῦ Μαράκη τῶν σατραπῶν κατεχομένην. — σ. 119 Γελιέλμος ὁ Γραντεμανῆ... Πέτρος ὁ τοῦ Ἀλίφα. — σ. 158 τέσσαρες μὲν ἦσαν... Ἄνεμάδες τὴν ἐπωνυμίαν... ὑπὸ τούτων τῶν Ἄνεμάδων. — 159 Μιχαὴλ ὁ Ἄνεμας. — 163 ἡ τοῦ Ἄνεμα εἶχεν εἰρκτή... ὁ τοῦ Ἄνεμα καλούμενος. Διδακτικὰ πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον εἶναι ἐπίσης καὶ τὰ ἐξῆς χωρία ἐξ ἄλλων συγγραφέων εἰλημμένα: Μαλαλ. σ. 434 ἐν αὐτῷ δὲ τῷ χρόνῳ συνέβη ἔχθραν γενέσθαι τοῦ δουκὸς τῆς Παλαιστίνης Διομήδου, σιλεντιαρίου μετὰ τοῦ φυλάρχου Ἀρέθα. — Νικητ. Χων. σ. 110 μάλιστα δὲ πρὸ αὐτῶν τοῦ Πουπάκη, ἀλλὰ σ. 112 ἤδη γὰρ τοῦ Πουπάκου τῆς κλίμακος ἀποβάντος. — σ. 306 σὺν οἷς καὶ τὸ τοῦ Παντεχνῆ Θεοδώρου περικαλλῆς οἰκημα. — Νικηφ. Βουεν. σ. 106 εἰς τοὺς Κοντοστεφάνους καὶ τοὺς Ἀβαλλάντας (!) καὶ τοὺς Φωκάδας.

Δυσκολίαν ἀρκετὰ σπουδαίαν παρουσιάζουσιν εἰς τὸν ἐρευνητὴν καὶ τὰ ξένα ὀνόματα καὶ ἐπώνυμα εἶναι γνωστὴ ἢ πρὸς τοὺς ξένους ἀνεκτικότης τῶν βυζαντινῶν ἄνδρες ἀνήκοντες εἰς οἰονδήποτε τῶν περικυκλούντων τὸ Βυζάντιον ξένων ἔθνων μὴδ' αὐτοῦ τοῦ δυσμενεστάτου αὐτοῖς τουρκικοῦ ἐξαιρουμένου ἠδύναντο κατερχόμενοι εἰς τὸ Βυζάντιον νὰ εὕρωσι τὰς πύλας ἀνοικτάς πρὸς ὅλα τὰ ἀξιώματα καὶ πρὸς ὅλας τὰς τιμὰς· ἂν δὲ οἱ τοιοῦτοι καὶ εὐγενείας τινὸς μετεῖχον, οὐχὶ σπανίως καὶ διὰ γάμου συνεδέοντο πρὸς τὴν αὐτοκρατορικὴν οἰκογένειαν. Ἐκτὸς δὲ τούτου καὶ ἐκ τῆς διαρκοῦς σχέσεως, εἰς ἣν εὕρισκοντο οἱ Βυζαντινοὶ πρὸς τὰ πέριξ ἔθνη, ἀναγκάζονται οἱ συγγραφεῖς συχνάκις νὰ κάμωσι χρῆσιν ξένων ὀνομάτων. Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον εἰς τὸ ὀνοματολόγιον τῶν βυζαντινῶν ἐπωνύμων ἀπαντῶμεν ὀνόματα σλαβικά, περσικά, τουρκικά, ἀραβικά, ἑβραϊκά, ἀρμενικά, γαλατικά, ἰταλικά, γερμανικά, οὐγγρικά κ. ἄ. Καὶ ἐφ' ὅσον

μὲν οἱ συγγραφεῖς παραλαμβάνουσιν αὐτά, ὅπως ἔχουσιν ἐν τῇ οἰκείᾳ γλώσσῃ, ἢ ἀρκοῦνται μόνον νὰ προσθέσωσι κατάληξιν ἑλληνικὴν, τὸ κακὸν δὲν εἶναι μέγα· ὅταν ὁμως ἀφομοιωσὶ ρίζαν καὶ κατάληξιν αὐτῶν πρὸς τὰς ἀπαιτήσεις τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης, τότε γίνονται δυσδιάκριτα καὶ ἡ ἑρμηνεία αὐτῶν φυσικῶ τῷ λόγῳ θὰ εἶναι δυσκολωτάτη καὶ ἑλλιπής, ἐφ' ὅσον δὲν γνωρίζομεν ἄλλοθεν, ποῖον ὄνομα ξενικὸν ἀποδίδει ὠρισμένον βυζαντινὸν ὄνομα· ὁ ἀπαντῶν π. χ. τὸ ἐπώνυμον Ἀπόχαψ θὰ δοκιμάσῃ ἴσως νὰ ἑρμηνεύσῃ αὐτὸ συσχετίζων πρὸς τὸ ρῆμα ἀποχάπτω καὶ ὁμως τὸ Ἀπόχαψ οὐδὲν ἄλλο εἶναι ἢ τὸ ξενικὸν Abu-Hafs· ὁμοίον τι συμβαίνει καὶ μὲ τὸ Μελίας, ὅπερ προῆλθεν ἐκ τοῦ ἀρμενικοῦ Meleh. Τούτου οὕτως ἔχοντος οὐδεμία ἀμφιβολία, ὅτι ματαίως θὰ ζητῶμεν νὰ ἀνεύρωμεν τὴν ἑρμηνείαν πολλῶν ἐκ τῶν ἐπωνύμων. Παρομοία τάσις ἐξελληνίσεως τῶν ξένων ἐπωνύμων παρατηρεῖται καὶ σήμερον ἐν τῇ ἑλληνικῇ γλώσσῃ, συχνάκις δὲ ὁ ἐξελληνισμὸς εἶναι ἀποτέλεσμα παρετυμολογίας· τὸ ὄνομα Φιντικλῆς π. χ. κατ' οὐδένα τρόπον δὲν δύναται νὰ ἑρμηνευθῇ ἐπὶ τῇ βάσει τῆς ἀρχαίας γραμματικῆς, ἀν καὶ κλίνεται σήμερον κατὰ τὸ Ἡρακλῆς (Φιντικλῆς, εὖς, εἴ κ. λ. π.)· τὸ ὄνομα εἶναι ξενικὸν καὶ κατὰ τὴν ρίζαν καὶ κατὰ τὴν κατάληξιν· ἐκ τοῦ φουντούκι (τουρκ. φουντούκ = ποντικὸν κάρυον) σχηματίζεται μὲ τουρκικὴν κατάληξιν τὸ fundukli, ἑλλην. φουντουκλῆς, ὅπερ φυσικῶς πρέπει νὰ ἔχη γενικὴν· τοῦ φουντουκλῆ· ἀλλ' ἡ ἀρχαϊστικὴ τάσις συνετέλεσεν, ὥστε νὰ μεταποιηθῇ τὸ ὄνομα εἰς Φιντικλῆς καὶ νὰ κλίνηται κατὰ τὸ Ἡρακλῆς.

Ἄλλη δυσκολία εἰς τὴν ἑρμηνείαν τῶν ἐπωνύμων προκύπτει ἐκ τῆς ἐσφαλμένης ὀρθογραφίας τῶν συγγραφέων· ἐπειδὴ τὰ κείμενα δὲν ἔλαβον ἀκόμη τὴν προσήκουσαν μορφήν, ὁ παραλαμβάνων τὸ ὕλικόν ἀμέσως ἐκ τῶν συγγραφέων θὰ εἶναι ἠναγκασμένος ἐνίοτε νὰ ἀφίσταται τῆς ὀρθογραφίας αὐτῶν πρὸς διάσφην τῆς γνώμης μας θὰ ἀρκέσῃ ἐν παράδειγμα. Παρὰ Γεωργ. Κεδρην. II, 159, 16 κ. ε. ἀναγινώσκειται, «Ἱμέριος οὗτος ἐκαλεῖτο διὰ τὴν τοῦ προσώπου αὐτοῦ οὕτω καλούμενος κατὰ ἀντίφρασιν ἀγριότητα», ἐνθα ρητῶς λέγεται, ὅτι τὸ περὶ οὗ ὁ λόγος πρόσωπον ὠνομάζετο κατὰ ἀντίφρασιν (τουτέστιν κατ' ἀντίθεσιν, εἰρωνικῶς) Ἱμέριος! καὶ ὁμως ἡ ἀντίφρασις αὕτη δὲν εἶναι φανερά ἐφ' ὅσον γράφομεν Ἱμέριος ἀντὶ Ἡμέριος (ἐκ τοῦ ἡμερος ἀντιθέτου τοῦ ἄγριος). Τὴν ἐσφαλμένην γραφὴν Ἱμέριος δίδει τὸ κείμενον καὶ παρὰ Συμ. Μαγίστρ. 659, 9 κ. ε. «Ἱμέριος οὗτος ἐκαλεῖτο ὁ Χοῖρος διὰ τὴν τοῦ προσώπου ἀγριότητα οὕτως ὀνομαζόμενος», ἐνῶ ἐν Συνεχ. Θεοφ. 253, 17 ἀπαντῶμεν τὴν ὀρθὴν γραφὴν «ἀλλὰ καὶ τῷ πατρικίῳ Ἡμερίῳ, ὃν χοῖρον αὐτὸς μὲν ὁ βασιλεὺς διὰ τὴν τῆς ὄψεως ὠνόμαζεν ἀγριότητα, διὰ δὲ τὸ Χοιρῶδες τοῦ βίου μᾶλλον καὶ ρυπαρὸν ἄξιός ἦν τῆς τοιαύτης προσήσεως». Ταῦτα θεωρήσαντες ἀναγκαῖον νὰ προτάξωμεν γενικῶς περὶ τῶν δυσκολιῶν τοῦ θέματος· μεταβαίνομεν ἤδη εἰς τὰς παρατηρήσεις, τὰς ὁποίας ἔχομεν νὰ κάμωμεν ἐπὶ τοῦ ἔργου τοῦ Μ.

Τὸ ὕλικόν πρὸς ἐπεξεργασίαν τοῦ θέματος ἀρύεται ὁ Μ. ἀποκλειστικῶς ἐκ τῶν ιστοριογράφων καὶ χρονογράφων, οὕτως ὥστε ὀνόματα γνωστὰ μὲν ἄλλοθεν μὴ ἀπαντῶντα δὲ παρὰ τοῖς ιστορικοῖς δὲν λαμβάνονται οὐδόλως ὑπ' ὄψιν (σελ. 8). Ὁ ἀποκλεισμὸς οὗτος, δὲν ἐννοοῦμεν, εἰς τί δύναται νὰ ὠφελήσῃ, ἢ μᾶλλον τί θὰ ἐβλαπτε, ἀν πρὸς τοῖς ἐπωνύμοις τὰ ὁποῖα συλλέγει ἐκ τῶν ιστορικῶν συγκατέλεγε καὶ ἄλλα τινὰ ἐπώνυμα, τὰ ὁποῖα ἴσως θὰ συνετέλουν εἰς

τὸν πλουτισμὸν τάξεώς τινος ἐπωνύμων, ἢ θὰ ἀπῆρτιζον νέαν τινὰ τάξιν, ἢ θὰ παρῆχον νέαν τινὰ κατάληξιν, διάφορον τῶν ἐν τῷ λοιπῷ ὕλικῷ ἀπαντωσῶν· δὲν δύναται δὲ νὰ ἰσχυρισθῇ τις, ὅτι τὰ ἐπώνυμα παρὰ τοῖς ἱστορικοῖς παρουσιάζουσιν ἰδιορρυθμίαν τινὰ ἢ κατὰ τὸν σχηματισμὸν ἢ κατὰ τὴν κλίσιν. Ὁ μόνος λόγος, τὸν ὅποσον θὰ ἔχη ἴσως νὰ προβάλῃ ὁ Μ., εἶναι ἡ μεγάλη ἔκτασις, τὴν ὁποίαν θὰ ἠναγκάζετο νὰ δώσῃ εἰς τὰς μελέτας του. Ἄλλ' ἂν τοῦτο μόνον εἶναι, τότε ὀρθότερον θὰ ἦτο νὰ λάβῃ ὑπ' ὄψιν μίαν μικροτέραν ἐποχὴν, π. χ. μέχρι τῶν Κομνηνῶν (1080 μ. χ.) φροντίζων νὰ δώσῃ περισσότερον πλάτος εἰς τὰς ἐρεῦνας του. εἰς τοιαύτην περίστασιν τὰ ἐξαγόμενά του θὰ ἦσαν περισσότερον βásiμα, διότι τότε θὰ ἐδικαιοῦτο νὰ λέγῃ: τοῦτο λέγεται, ἐκεῖνο δὲν λέγεται.

Τὸ ἔργον του διαίρεται ὁ Μ. εἰς τρία κύρια μέρη, 1) τὸ γενικὸν (allgemeine Vorerörterungen), 2) τὸ γραμματικὸν (Behandlung der Namen nach ihrer grammatischen Bildung—Sprachlicher Theil) καὶ 3) τὸ ἐτυμολογικὸν μέρος (Etymologische Erläuterung einer Reihe von Namen—Kulturhistorischer Theil). Ἡ ἐκδοθεῖσα σύντομος πραγματεία περιλαμβάνει μόνον τὰ δύο πρῶτα μέρη, ἦτοι τὸ γενικὸν καὶ γραμματικὸν, τὸ δὲ τρίτον (ἐτυμολογικὸν) ἐπιφυλάσσεται ὁ Μ. νὰ ἀνακοινώσῃ ἡμῖν προσεχῶς, θεωρῶν ἴσως αὐτὸ τὸ κυριώτερον μέρος τοῦ ὅλου ἔργου καὶ οὐσιωδέστερον.

Ἄν καὶ δὲν σκοποῦμεν νὰ ἀποθαρρύνωμεν τὸν Μ. ἀναλαμβάνοντα τόσον δύσκολον θέμα, οὐχ ἦττον ἐπειδὴ καὶ ἐν τοῖς καθ' ἕκαστον καὶ ἐν τῷ συστήματι αὐτοῦ ἐν γένει ἔχομεν νὰ ἐπιφέρωμεν παρατηρήσεις τινὰς ἢ νὰ ἐκφράσωμεν διάφορον γνώμην, ἀρχίζομεν πρῶτον ἀπὸ τοῦ πρώτου.

Ἐν σελ. 11 κ. ἐ. ὁ Μ. ἀκολουθῶν τὸ παράδειγμα Beihtel-Fick (Die griechischen Personennamen, 2-te Aufl. bearbeitet von Fritz Beihtel und August Fick. Göttingen, 1894) φροντίζει νὰ χωρίσῃ τὰ ἐπώνυμά του ἀπλᾶ ἢ σύνθετα, ἑλληνικὰ ἢ ξένα, ἐπὶ τῇ βάσει τῆς ρίζης τοῦ πρώτου συνθετικοῦ ἢ τῆς ρίζης ἀπλῶς. Οὐδεμία ὅμως ὑπάρχει σχέσις μετὰξὺ τῶν βυζαντινῶν ἐπωνύμων καὶ τῶν ἀρχαίων ἑλληνικῶν ὀνομάτων ἐπιτρέπουσα τὴν τοιούτων ἀπομίμησιν· ἐν τοῖς ὀνόμασι τῶν ἀρχαίων ἑλλήνων ἢ σύνθεσις εἶναι τὸ κυριώτατον μέσον, δι' οὗ ἀποκτῶμεν τὸ ὕλικόν τῶν κυρίων ὀνομάτων· τὰ περισσότερα τούτων εἶναι σύνθετα ἢ παράγωγα ἐξ ὀρισμένου ἀριθμοῦ ριζῶν (πρβ. Beihtel-Fick σελ. 37—295), αἱ δὲ διὰ συνθέσεως οὕτω μορφούμεναι λέξεις ἐν τῇ γλώσσῃ οὐδένα ἄλλον σκοπὸν ἐκτελοῦσι ἢ τὴν ὑπηρεσίαν τῶν κυρίων ὀνομάτων, ἐν ᾧ εἰς τὸν σχηματισμὸν τῶν βυζαντινῶν ἐπωνύμων ἢ σύνθεσις κατέχει ὅλως δευτερεῦον μέρος· αἱ λέξεις ἀγέλαστος, ἀκίνδυνος, ἄοινος, ἄσμικτος, ἄγγελος, ἀπότομος, ἀργυρός, βαρύς, βωβός, γλυκός, γραπτός, διάβολος, ἐλαδᾶς, ἐξαμιλίτης, ἐξαπτέρυγος, εὐδαίμων, ἰατρός, Ἴβηρ, καβαλλάριος, κακόρριζος, κακός κ. λ. δὲν πλάττονται μόνον καὶ μόνον διὰ νὰ ἐκφράσωσι βυζαντινὰ ἐπώνυμα, ἀλλ' ὑπῆρχον μὲν ἐν τῇ γλώσσῃ καὶ ἐξακολουθοῦσι νὰ ὑπάρχωσι ἐκπληροῦσαι ἄλλον σκοπὸν, λαμβάνονται δὲ ἐκεῖθεν ἔτοιμοι ἤδη, ἀναδεχόμεναι μίαν ἀκόμη ὑπηρεσίαν ἑκτακτον, τ. ἐ. νὰ ἀντιπροσωπεύσωσι τὰ ἐπώνυμα. Τούτου οὕτως ἔχοντος δὲν δικαιοῦται τις ὡς βάσιν τῆς περὶ τῶν βυζαντινῶν ἐπωνύμων πραγματείας νὰ λαμβάνῃ τὴν σύνθεσιν. Ἀφοῦ ὅμως ἀπαξ ὁ Μ. παρεδέχθη τὴν σύνθεσιν ὡς κύριον συστατικὸν

ἀποροῦμεν, διατί δὲν ἀπετέλεσε πληρέστερον τὸν κατάλογόν του, διατί π. χ. ἀφέθησαν ἀπαρατήρητα ὀνόματα σύνθετα, ὅποια τὰ: Ἀτζυπο-θεόδωρος ¹⁾, Ἀντι-χριστοφορίτης, Βουκο-λέων, Ἐμ-μαλλος, Κουκού-πετρος, Σαλο-φακίολος, Σκυλο-ιωάννης, Ψευδ-αλέξιος, κ. λ. π. Διο-γέννης, Διο-γενειανός, Διο-μῆδης, Ἀντίοχος, Ἀντί-γονος, Δοσί-θεος, Ἀσκληπιό-δοτος (Ἀσκληπιάδης), Ἀθηνό-δωρος, Ἐρμο-γέννης, Μητρο-φάνης κ. λ. π. Ἐκτὸς δὲ τούτου, ἀφοῦ εἰς τὸν κατάλογόν του περιλαμβάνει τὰ Ἀργυρόπουλος, Θεοφιλόπουλος κ. ἑ., διατί νὰ μὴ περιλάβῃ καὶ τὰ Οὐμπερτό-πουλος, Γαβριηλό-πουλος, Ἐψητό-πουλος, Κομιτό-πουλος, Νόμος καὶ Νομικό-πουλος, Ξανθό-πουλος, Σπανό-πουλος, Σπανέας, καὶ Σπανός, Σεργό-πουλος, Σαπωνό-πουλος, Μιχάλ-ογλης, Πορφυρο-γέννητος, Τζιντζιφίτζης καὶ μυρία ἄλλα; Ἀνεξαρτήτως ὅμως τῶν παραλείψεων τούτων ὁ πίναξ ἐγκλείει καὶ σειρὰν ἄλλων σφαλμάτων, ὧν ἀναφέρομεν τὰ κυριώτερα. 1) Τὰ εἰς τὴν ρίζαν ἁγιο-ὑπαγόμενα παραδείγματα πρέπει νὰ ἐκληφθῶσι μᾶλλον, ὅπως ἐν τῇ ὑποσημειώσει κλίνει νὰ ἐκλάβῃ αὐτὰ ὁ Μ. — Ἁγιοζαχαρίτος = ὁ ἐκ τοῦ ἁγίου Ζαχαρίου (καὶ ὄχι: der Mann aus Hagiozacharion!), Ἁγιοθεοδωρίτης = ὁ ἐξ ἁγίων Θεοδώρων, Ἁγιοπολίτης = ὁ ἐκ τῆς ἁγίας πόλεως (Ἱερουσαλήμ), Ἁγιοχριστοφορίτης = ὁ ἐκ τοῦ ἁγίου Χριστοφόρου κ. λ. π. 2) Τὴν ρίζαν Βασιλε ἀποδίδει εἰς τὸ βαπτιστικὸν Βασίλειος (auf den Taufnamen Βασίλειος zu beziehen) οὐδεμίαν ὅμως ἀμφιβολία, ὅτι τὰ Βασιλικός καὶ Βασιλικῆνος οὐδεμίαν σχέσιν δύνανται νὰ ἔχωσι πρὸς τὸ ὄνομα Βασίλειος. 3) Εἶναι ζήτημα, ἂν δύνανται νὰ ἔχωσι σχέσιν πρὸς τὴν ρίζαν Βου-τὰ ξενικά Βαδίτζης, Βοίλας, Βοϊτάχος, Βουδελός καὶ πολὺ ὀλιγώτερον τὸ ἐπώνυμον Βωβός: ἐπίσης δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ ὑπαχθῇ εἰς τὴν ρίζαν ταύτην τὸ Βουτουμίτης, διότι διάλυσις Βου-τουμίτης εἶναι ὀλίγον πιθανή· πιθανωτέρα θὰ ἦτο ἴσως ἡ γραφή Βουτο-μύτης (ἐκ τοῦ βουτῶ + μύτη). 4) Κατὰ πᾶσαν πιθανότητα τὰ Γλαβάς, Γλαβάτος εἶναι σλαβικῆς προελεύσεως καὶ ἔχουσι βάσιν τὴν ρίζαν ГЛАВА = κεφαλή. 5) Εἶναι ζήτημα, ἂν πρέπει νὰ ὑπαχθῇ τὸ ἐλαδικός εἰς τὴν ρίζαν ἐλαδ- (= ἔλαιον), πολὺ πιθανώτερον φαίνεται νὰ παραδεχθῇ τις γραφὴν Ἑλλαδικός: ὅτι ὁ ἐρευνητὴς τῶν βυζαντινῶν ὀνομάτων θὰ ἀναγκασθῇ πολλαχοῦ νὰ ἀφίσταται καὶ τῆς ὑπὸ τῶν συγγραφέων παραδιδομένης ὀρθογραφίας, ἐδηλώσαμεν ἀνωτέρω. 6) Ὅτι τὸ Καβάσιλας οὐδεμίαν ἔχει σχέσιν πρὸς τὴν ρίζαν κάβαλλο-, ἐκτὸς πάσης ἀμφιβολίας. 7) Περιέργως μᾶς φαίνεται ἡ ἐκ παραλλήλου ἐκφορὰ τῶν δύο ριζῶν καμπανο- (τῶν λέξεων καμπάνα καὶ Καμπανός). 8) Εἰς οὐδὲν τῶν ὑπὸ τὴν ρίζαν καρ-ὑπαγομένων ὀνομάτων βλέπομεν τὸ κάρρα (= Kopf): τὰ Κάρρα-μαλλος, Κάρρας καὶ Καρατζᾶς ἔχουσι βάσιν τὸ τουρκικὸν carā = μέλας. 9) Ἀμφιβάλλομεν ἂν τὸ Καρβέας δύναται νὰ ὑπαχθῇ εἰς τὴν ρίζαν κάρβουρον. 10) Ἀμφίβολον, ἂν εἰς τὸ Καρτερότζης καὶ Καρτερούκας ὑπάρχει ἡ ρίζα τοῦ καρτερός; διότι τὸ μὲν Καρτερότζης φαίνεται ἰταλικῆς προελεύσεως, τὸ δὲ Καρτερούκας, ἂν δὲν εἶναι ξενικόν, θὰ ἔχη μᾶλλον τὴν ἀρχὴν του εἰς τὸ ρῆμα καρτερῶ. 11) Τὸ Κατατούριος καὶ Χατατούριος λεγόμενον καὶ

1) Τὰ παραδείγματα τῶν ὁποίων κάμνομεν χρῆσιν ἐνταῦθα καὶ ἐν τοῖς ἐξῆς λαμβάνονται ἢ ἐκ τοῦ ὕλικου τοῦ Μ. ἢ ἐξ ἰδιαιτέρας μελέτης ἐπὶ τῶν συγγραφέων Μαλαλά, Νικήτα Χωνιάτου, Νικηφόρου Βρυεννίου, Ἄννης Κομνηνῆς καὶ Κιννάμου, τοὺς ὁποίους εἶχομεν ὑπ' ὄψιν: ἐκτὸς δὲ τούτων ἐστρέψαμεν τὴν προσοχὴν καὶ εἰς τὰ ἐπώνυμα τὰ ἀπαντῶντα ἐν τῇ τοῦ Krumbacher Byzant. Litteraturgeschichte.

ἀρμενικῆς προελεύσεως ὄν, οὐδεμίαν ἔχει σχέσιν πρὸς τὴν πρόθεσιν κατὰ. 12) Εἰς τὴν ρίζαν Κατζα-Κατζί υπάγονται ἴσως μόνον τὰ Κατζᾶς καὶ Κατζιλάκιος, τὸ Κατζαμούντης εἶναι ἰταλικόν, τὸ Κατουδάρης καὶ Κατούδης ἔχουσι βάσιν τὸν τύπον κάτα-κατούδιν, τὸ δὲ Κατζίκης (γρ. Κατζίκης) εἶναι ἐθνικόν (πρβ. Κίνν. 249, 5 «τὸ Κατζικίων ἔθνος»). 13) Τὰ Κριτόπλης, Κριτόπουλος μᾶλλον πρὸς τὸ κριτής (= δικαστής) ἀναφέρονται ἢ εἰς τὸ κριτός (= auserlesen). 14) Εἰς τὴν πόλιν Κυδωνία ἀναφέρεται μόνον τὸ Κυδωνιάτης, τὰ δὲ Κυδώνης καὶ Κυδωνίδης ἀποδοτέα εἰς τὸ κυδώνιον (= Quittenapfel). 15) Εἰς τὸ ὄνομα Λέων ἀναφέρεται μόνον τὸ Λεοντάκιος, τὸ δὲ Λεοντάρης δέον νὰ ἀναφερθῆ μᾶλλον εἰς τὸ προσηγορικόν λέων. 16) Τὸ Μανιάκης εἶναι ἀδύνατον νὰ υπαχθῆ εἰς τὸ manica, μανίκιον, ἀλλὰ μᾶλλον εἰς τὸ προσηγορικόν μανιάκης (πρβ. Λεξ. Sophocl. s. v. — bracelet, collar, necklace), ὥστε νὰ θεωρηθῆ τρόπον τινὰ ἀνταποκρινόμενον πρὸς τὸ λατινικόν Torquatus· ἀκριβέστερον ὁμῶς εἰπεῖν καὶ τὸ Μανιάκης εἶναι ξενικῆς προελεύσεως, διότι ἀπαντῶμεν καὶ τὸν Μανιάκ, πρβ. Ἄνν. Κομν. II, 9, 22: τοῦ δὲ Κομανικοῦ στρατεύματος πολλοὶ μὲν καὶ ἄλλοι ἡγεμόνες κατέστησαν, προαγοὶ δὲ πάντων ὁ Τογορτάκ, ὁ Μανιάκ καὶ ἕτεροι ἄνδρες μαχιμώτατοι. 17) Τὰ Μουρίνος, Μουρίσκος, Μωρόπαυλος δὲν υπάγονται εἰς τὴν ρίζαν Μαῦρος· τὰ δύο πρῶτα φαίνονται ξενικά, τὸ δὲ Μωρόπαυλος ἀποδοτέον μόνον εἰς τὴν ρίζαν μωρο-, ὅπως ὑποσημειοῖ καὶ ὁ Μ. 18) Πρὸς τὰς ρίζας μέλι, μέλισσα οὐδεμίαν σχέσιν ἔχουν τὰ ὀνόματα Μελέτιος, Μέλης καὶ Μελίας, ὧν τὸ μὲν πρῶτον ἀναφέρεται εἰς τὸ μελέτη, τὸ Μέλης εἰς τὴν ρίζαν τοῦ ἀπροσώπου μέλει, τὸ δὲ Μελίας μᾶλλον εἰς τὸ προσηγορικόν μελίη (Esche), πρβλ. Pape-Benseler ἐν λ. Μέλης καὶ Μελίας. πολὺ δὲ ὀλιγώτερον ἔχει σχέσιν πρὸς τὸ μέλι ἢ μέλισσα τὸ ἐπώνυμον Μελιτηνιώτης (Μελιτηνή = ἐπαρχία). 19) Τῶν Μωσληέ καὶ Μωσλικῆς ἡ ρίζα δὲν πρέπει νὰ ζητῆται ἐν τῇ ἐλληνικῇ, καθ' ὅσον εἶναι ξενικά. 20) Εἰς τὴν ρίζαν παν- δὲν υπάγονται τὰ Παντόγλης καὶ Πανουκωμίτης, ὧν τὸ μὲν πρῶτον ξενικόν, τὸ δὲ δεύτερον ἐθνικόν ὄν ἔχει τὴν ἀρχὴν τοῦ ἴσως ἐκ τοῦ: ἐπάνω κώμη, διότι ἄλλως δὲν ἐξηγεῖται τὸ δεύτερον συστατικόν — ουκωμίτης. 21) Τὸ Πατρηνός θεωρητέον ἐθνικόν ἐκ τοῦ Πάτραι. 22) Οὐδὲν τῶν εἰς τὴν ρίζαν πηγη- Quelle υπαγομένων ὀνομάτων ἔχει τινα σχέσιν πρὸς αὐτὴν, ἀλλὰ τὸ μὲν Πηγάνης, ἂν δὲν εἶναι ξενικόν, ἀποδοτέον μᾶλλον εἰς τὴν ρίζαν πήγαν-ον (die Raute), ἀναφορικῶς δὲ τοῦ Πηγονίτης δὲν μοι φαίνεται ἀπίθανον τὰ παρὰ Ducange I, σ. 1164 ἀναγινωσκόμενον: Πηγονίτης apud Scylitzem pag. 732 occurrit Nicetas ὁ Πηγονίτης Patricius, ubi Goarus hanc vocem ita explicat, cujus mentum latius», ὥστε ἐκ τοῦ πηγούνιον. 23) Τὰ Πουλάδης καὶ Πωλάρης δὲν δύνανται νὰ υπαχθῶσιν εἰς μίαν καὶ τὴν αὐτὴν ρίζαν πουλο-Vogel πουλίον, ἀλλὰ μόνον τὸ πρῶτον, τὸ δὲ δεύτερον υπακτέον εἰς τὸ πῶλος-πωλάρην. 24) Τὸ Σαλιβάς δυσκόλως υπάγεται εἰς τὴν ρίζαν σαλιβάρι. 25) Τὸ Στράτης δὲν γίνεται ἀμέσως ἀπὸ τοῦ στρατός, ἀλλὰ μᾶλλον θεωρητέον αὐτὸ ὡς κατὰ συγκοπὴν προερχόμενον ἐκ τοῦ Εὐστράτιος. 26) Τὸ Syrer ἐλληνιστὶ δὲν λέγεται Συρός ἀλλὰ Σύρος· ἐν βλέμμα εἰς τὸ λεξικόν Pape-Benseler θὰ ἤρκει νὰ ὀδηγήσῃ τὸν συγγραφέα· ἀλλὰ καὶ ἄλλως πρέπει νὰ προσθέσωμεν ἐνταῦθα ὅτι ὁ Μ. ὀλίγον προσέχει εἰς τὸ λεξικόν τοῦτο, ἂν καὶ εἰς πολλὰ, οὐχὶ βεβαίως εἰς ὅλα, θὰ ἠδύνατο νὰ τὸν ἀπαλλάξῃ ἀπὸ πολλὰς πλάνης.

Ἄφοῦ δὲ ἀπαξ ἀτελῶς κατήρτισε τὸν πίνακα τῶν συνθέτων ὁ Μ., καθ' ἃ εἶπομεν, ἔπεται ὅτι καὶ τὰ συμπέρασμα αὐτοῦ δὲν δύνανται νὰ εἶναι ἀκριβῆ. Ἐν σελ. 17 π. χ. ἀπαριθμῶν τὰ πρῶτα συνθετικά, τὰ ὅποια διεσώθησαν ἐκ τῆς ἀρχαίας καὶ ἐν τῇ βυζαντινῇ, παραλείπει τὰ Ἄντι- Ἀθηνο- Ἀσκληπιό- Διο- Δοσι- Ἐρμο- Μητρο-, ἐν ᾧ καθὼς καὶ ἀνωτέρω ἐσημειώσαμεν σώζονται ἂν καὶ σπάνια, τὰ Ἄντι-οχος, Ἄντι-γονος, Ἀθηνό-δωρος, Ἀσκληπιάδης καὶ Ἀσκληπιό-δοτος, Διο-γέννης, Διο-γενειανός, Διο-μήδης, Δοσί-θεος, Ἐρμο-γέννης, Μητρο-φάνης, καὶ ἴσως σὺν τῷ χρόνῳ κατόπιν ἀκριβεστέρας ἐρεύνης εὐρεθῶσι καὶ ἄλλα ἀκόμη διαφεύδοντα τὴν γνώμην τοῦ Μ. Ἄλλως τε δὲ τὸ λάθος τοῦ Μ. καίται ἐν αὐτῇ τῇ βίβλῳ· ὁ μὴ συλλέξας τὸ ὑλικόν του ἐξ ὄλων τῶν συγγραφέων, διὰ νὰ γνωρίζῃ τί ὑπάρχει ἐν γένει καὶ τί ὄχι, δὲν δικαιούται νὰ ἐξάγῃ γενικὰ συμπέρασμα, οἷα π. χ. σελ. 17 von den zahlreichen—ca. 600—Anfangsgruppen des Altertums haben sich nur sehr wenige erhalten. Καθ' ὅμοιον τρόπον καὶ ἐν σελ. 18 ἀπαριθμῶν τὰς κυριωτέρας τῶν ἐν τῇ ἀρχαίᾳ λίαν εὐχρηστων ριζῶν, αἵτινες ὄλως ἐξηφανίσθησαν ἐν τῇ βυζαντινῇ, σημειώνει μετὰ ἄλλων τὰς ρίζας Ἀλεξι-Ἄνδρο- Ἄντι- Διο- ἄλλὰ ἐκ μὲν τῶν ριζῶν Ἄντι- καὶ Διο- ἐμνημονεύσαμεν ἀνωτέρω παραδείγματα ἀπαντῶντα παρὰ τοῖς Βυζαντινοῖς, προσθέτομεν μόνον ἐνταῦθα τὰ Ἀλεξιάδης (Ἀλέξιος) καὶ Ἀνδρόνικος, ὧν τὸ μὲν πρῶτον ἀπαντῶμεν συχνάκις εἰς τὰ ποιήματα τοῦ Προδρόμου, τὸ δὲ Ἀνδρόνικος ἀπαντᾷ καὶ εἰς τοὺς συγγραφεῖς, τοὺς ὁποίους εἶχεν ὑπ' ὄψει ὁ Μ.

Ἐν σελ. 21—31 παρατίθενται χωρία συγγραφέων, ἐν οἷς γίνεται ἀπόπειρα ἐρμηνείας τινῶν ὀνομάτων. Καὶ ἐνταῦθα ἔχομεν νὰ κάμωμεν παρατηρήσεις τινάς. Προκειμένου περὶ τοῦ ἐκ τοῦ Κεδρηνοῦ II, 159, 16 ff. ἀναφερομένου χωρίου (σ. 23), εἶπομεν ἤδη ἀνωτέρω ὅτι ἀνάγκη νὰ παραδεχθῶμεν γραφὴν Ἡμέριος ἀντὶ Ἰμέριος. Τὸ ἐκ τῆς Συνόψεως Σάθα 445, 3 (σ. 23) «Καναβῶ, ἀνδρὶ μιλίχῳ τὸ εἶδος» οὐδεμίαν, νομίζομεν, δίδει νύξιν πρὸς ἐρμηνείαν τοῦ ἐπωνύμου Καναβός. Ἐπίσης οὐδόλως συντείνει εἰς τὴν ἐρμηνείαν τοῦ ὀνόματος (Namen-erklärung) Κοντομύτης τὸ ἐκ τῆς Συνεχ. Θεοφ. 175, 9 ff (σ. 24) παρατιθέμενον χωρίον «Βάρδαν... τὸν τοῦ Κοντομύτου γαμβρόν· ἐκεῖθεν γὰρ αὐτῷ ἢ τοῦ Κοντομύτου ἐκκληρώθη προσηγορία», λέγεται μόνον ἀπλῶς ὅτι ἡ ἐπωνυμία ἐκ τοῦ πενθεροῦ μετεδόθη καὶ εἰς τὸν γαμβρόν. — Ἐπίσης οὐδεμίαν ἐρμηνείαν τοῦ ὀνόματος παρατηροῦμεν καὶ ἐν τῷ χωρίῳ Γεωργ. Φραντζῆ 133, 15 ff. (σελ. 25) «Ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον τινὰς ἐκ τούτου τοῦ γένους τῶν Μελισσηνῶν καὶ Στρατηγοπούλους ἐπωνόμαζον... δι' αἰτίαν τοιαύτην· τὸν γὰρ Ἀλέξιον Καίσαρα τὸν Μελισσηνόν,... Στρατηγόπουλον ἐπωνόμαζον διὰ τὴν μάμμην αὐτοῦ» καὶ ἐνταῦθα λέγεται ἀπλῶς, ὅτι τὸ ἐπώνυμον Στρατηγόπουλος ἐκ τῆς μάμμης μετεδόθη εἰς τὸν ἐγγονόν. — Τὸ δὲ ἐν σελ. 30 ἐκ Συνεχ. Θεοφ. 172, 16 παρατιθέμενον χωρίον «... Ἰμέριος οὗτος ἐκαλεῖτο ὁ Χοῖρος, διὰ τὴν τοῦ προσώπου οὕτω κατονομαζόμενος ἀγριότητα» οὐδεμίαν δίδει ἀφορμὴν νὰ παραδεχθῶμεν τὴν ὑπαρξίν ἐπωνύμου Χοῖρος, ἂν καὶ αἱ ἐκδόσεις ὄχι μόνον ἐνταῦθα ἀλλὰ καὶ παρὰ Συμ. Μαγ. 659, 9 καὶ Συν. Θεοφ. 253, 17 γράφουσι τὴν λέξιν χοῖρος διὰ κεφαλαίου γράμματος· ἐνταῦθα δὲν πρόκειται περὶ ἐρμηνείας τῆς λέξεως χοῖρος, ἀλλὰ μόνον τῆς λέξεως Ἰμέριος (Ἡμέριος) — οὗτος ὁ χοῖρος ἐκαλεῖτο Ἰμέριος — ὥστε τὸ χοῖρος εἶναι κοσμητικὴ προσηγορία, τὴν ὁποίαν ὁ συγγραφεὺς ἀποδίδει

αὐτῷ, καὶ ἦτις ἴσως ἐξηγεῖται ἐκ τούτου ὅτι καὶ ὁ βασιλεὺς συνήθιζε νὰ ἀποδίδῃ αὐτῷ τοιαύτην φιλόφρονα προσηγορίαν (πρβλ. Συνέχ. Θεοφ. 253, 17).

Ἀνεξαρτήτως ὅμως τῶν προηγουμένων ἀτελειῶν καὶ πάλιν ὁ Μ. δὲν ἀποδεικνύεται ἀκριβολογῶν ἀποφασίσας νὰ παραθέσῃ τὰ ἐκ τῶν συγγραφέων χωρία ἐν οἷς γίνεται ἀπόπειρα ἐρμηνείας τοῦ ἐπωνύμου, παραλείπει ἄλλα πολλά· εἰς συμπλήρωσιν τῶν ὑπὸ τοῦ Μ. παρατιθεμένων παραδειγμάτων θὰ ἠδυνάμεθα νὰ προσθέσωμέν τινα ἐκ τῶν συγγραφέων, εἰς οὓς ἐστρέψαμεν τὴν προσοχήν, τὰ ἐξῆς: Μαλαλ. 395, 12 «ὦ τινι παρωνύμην ἔθηκαν οἱ Ἀντιοχεῖς Βαγουλάν, ὃ ἐστὶ γοργὸς ἐπιθέτης». — Νικητ. Χων. 410, 7 «ἦν δὲ ὁ Ζιντζιφίτζης ἀνδράριον εἰδεχθέστατον... καὶ τὰ πλείω μὲν τῶν μελῶν ἀνάρμοστον καὶ βραχὺ τὸ δέμας καὶ εὐσαρκον», ὅπερ πείθει ἡμᾶς, ὅτι διὰ τὰς ιδιότητάς του ταύτας ἔλαβε τὴν ὀνομασίαν ἐκ τοῦ καρποῦ ζίντζιφον (γαλλ. jujube). — Κίνν. 216, 3 «Κωνσταντίνῳ τῷ τῆς Κιλικίας δουκί... ὃν Καλαμάνον ἐπεκάλουν νεανίαν, τὴν τε ὄψιν ἀγαθῶ καὶ δραστηρίῳ τὰ ἐς μάχας». — Νικητ. Χων. 160, 3 κ. ἐ. «αὐτίκα γὰρ αἱ χεῖρες τούτῳ (τῷ Κιλιτζασθλάνῃ) ἐξήρθωντο καὶ τὴν πόδε ὑποσκάζοντε ἦσαν... ὅθεν καὶ τὰς ἀρχὰς τῶν κατ' αὐτοῦ σκωμμάτων ἐξ αὐτοῦ δὴ Ἀνδρόνικος ἐσέπειτα ποριζόμενος Κουτζασθλάνην τοῦτον ὠνόμαζε, φιλολοῖδορος ὢν εἶπερ τις ἄλλος καὶ καθάψασθαι ἀνθρώπων δεινότατος». — Ἄνν. Κομνην. I, 175, 29 «Οὐζᾶς δὲ τὴν κλησιν φερώνυμον ἐκ τοῦ γένους λαχών», πρὸς ὃ πρέπει νὰ παραβληθῶσι καὶ τὰ ἐκ τῆς αὐτῆς Ἄννης χωρία II, 71, 12 «τόν τε Οὐζᾶν (ἐκ Σαυροματῶν δὲ οὗτος) καὶ Καρατζᾶν τὸν Σκύθην» καὶ I, 242, 28 «τούτους δὲ τοὺς Οὐννοὺς Οὐζοὺς ἢ ἰδιῶτις ἀπεκάλεσε γλωττα».

Ἐν σελ. 31—35 ἀναλαμβάνει ὁ Μ. νὰ διακρίνῃ καὶ ταξινομήσῃ τοὺς ὄρους, δι' ὧν διακρίνουσιν οἱ διάφοροι συγγραφεῖς τὸ ὄνομα ἀπὸ τοῦ ἐπωνύμου· καὶ ἡ ἐργασία αὕτη κατὰ τὴν ταπεινὴν μας γνώμην εἶναι ὅλως ἄσκοπος καὶ ἄγονος· ὁ ἀσχολούμενος εἰς τὴν μελέτην ἀποκλειστικῶς ἐνὸς συγγραφέως θὰ ἐδικαιοῦτο νὰ στρέψῃ τὴν προσοχήν του καὶ εἰς τοιαυτὰ τινα συντείνοντα εἰς τὸν καθορισμὸν τοῦ ὕφους αὐτοῦ τοῦ συγγραφέως, ἀλλ' ὁ ἔχων ὑπ' ὄψιν 52 ὅλους συγγραφεῖς διαφόρου πνευματικῆς μορφώσεως, διαφόρων τάσεων καὶ τὸ κυριώτερον διαφόρου ἐποχῆς (πολλοὺς ἐξ αὐτῶν χωρίζει ἀπ' ἀλλήλων χρονικὸν διάστημα χιλίων ἐτῶν) ματαιοπονεῖ, νομίζομεν, ἀποπειρώμενος νὰ ἀνεύρῃ κοινόν τι ἐν τῷ τρόπῳ τῆς ἐκφράσεως αὐτῶν (Μαλαλᾶς καὶ Προκόπιος, Ἀγαθίας καὶ Θεοφάνης, Ἄννα Κομνηνὴ καὶ Chronicon Pascale κ. λ. π. κ. λ. π.). Καὶ τὸ ἀποτέλεσμα τοῦ Μ. κατὰ φυσικὸν λόγον ἀποδεικνύει τὸ ἄσκοπον τῆς ἐπιχειρήσεως· ἂν παραβάλλῃ τις τὰ ἐν σελ. 34 καὶ 35 λεγόμενα, πείθεται, ὅτι σχεδὸν αἱ αὐταὶ λέξεις, οἱ αὐτοὶ ὄροι, οἱ λαμβανόμενοι πρὸς δῆλωσιν ἢ πρὸς προσδιορισμὸν τοῦ κυρίου ὀνόματος, λαμβάνονται καὶ πρὸς δῆλωσιν τοῦ ἐπωνύμου. Τὰ ρήματα καλῶ, λέγω καὶ ὀνομάζω π. χ. τὰ ὅποια φαίνονται ὅτι ἀρμόζουσι μόνον εἰς τὸ κύριον ὄνομα, ἀπαντῶσι συχνότατα καὶ εἰς τὸ ἐπώνυμον, ὡς δεικνύουσι τὰ ἐπόμενα παραδείγματα Συνέχ. Θεοφ. 172, 16: Ἰμέριος οὗτος ἐκκαλεῖτο. — Λέων Γραμμ. 179, 20 Ἰωάννην δὲ τὸν Δαμασκηνόν, ὃν Χρυσορρόαν ἐκάλουν. — Γεώργ. Κεδρ. II, 231, 5 κ. ἐ. Λέων πατρίκιος ὁ Θρακῶν καὶ Μακεδόνων ἀρχηγέτης, ὃν ἀπὸ Στυπείου ἐκάλουν. — Λέων Γραμμ. 159, 12 οὗτος ἐκλήθη Πωγωνᾶτος. — Μιχ. Γλυκ. 517, 5 κ. ἐ. Πωγωνᾶτος δὲ ἐλέγετο δι' αἰτίαν τοιαύτην. — Ἰωάν. Σων. IV, 72, 6 κ. ἐ.

ὁ δὲ υἱὸς αὐτοῦ Ρωμανός, ὃς καὶ παιδίον ἐλέγετο. — πρβ. καὶ Γεώργ. Κεδρ. II, 453, 20 κ. ἐ. Ζωναρ. IV, 119, 1.—219, 17. — Νικηφ. Βρυένν. 56, 12. — Ἰωάν. Σκυλ. 706, 1 κ. ἐ. — Γεώργ. Κεδρην. II, 302, 23. — 482, 21. — I, 607, 14. — Γεώργ. Παχυμ. I, 430, 18.—Νικηφ. Γρηγορ. III, 80, 1.—Συμ. Μάγ. 652, 22.—Σύνοψ. Σαθ. 400, 8. — Νικηφ. Γρηγ. 293, 7 κ. ἐ. καὶ ἄλλα πολλά. Ἐπίσης δὲ εἰς τὰ ὀνόματα καὶ οὐχὶ εἰς τὰ ἐπωνύμια ἀποδίδεται συνήθως ὁ ὄρος κλησίς, ὁ δὲ Μ. ἐν σελ. 36 θεωρεῖ ὡς περιεργον φαινόμενον, ὅτι εὐρίσκει ἐν παράδειγμα ἐκ τοῦ Νικήτα Χων. (381, 7), ἐν ᾧ λαμβάνεται τὸ κλησίς ἐπὶ ἐπωνύμου· καὶ ὁμως ἂν ἀκριβέστερον παρετήρει, θὰ εἶχε νὰ ἀπαριθμήσῃ περισσότερα παραδείγματα τούτου τοῦ φαινομένου· ἡμεῖς οὐ μόνον ἐξ αὐτοῦ τοῦ ὑλικοῦ, τὸ ὁποῖον μᾶς δίδει ὁ Μ., ἔχομεν νὰ παραθέσωμεν καὶ δεύτερον παράδειγμα (σ. 28) Συνοψ. Σαθ. 460, 5 κ. ἐ. «Οὐδέποτε δὲ Ρωμαῖοι παρ' οὐδέ τινος τοιαῦτα, οἷα παρ' αὐτοῦ κακὰ ἔπαθον, διὸ καὶ κλησίαν τῆς ἀπηνείας ἀξίαν ἔσχηκε Σκυλοιωάννης ὄνομα ἐπίσημον κληρωσάμενος», ἀλλὰ καὶ ἄλλα χωρία νὰ ἀναφέρωμεν ἐκ τοῦ στενοτέρου κύκλου τῶν συγγραφέων, οὓς ἰδιαίτερος ἐπεθεωρήσαμεν πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον Νικητ. Χων. 818, 8 Ἐτζυισμένον τὴν κλησίαν. — Ἄνν. Κομν. I, 71, 5 καὶ τινὰ Εὐφημιανὸν τὴν κλησίαν. — 220, 6 Κλιτζιασθλάν τὴν κλησίαν. — II, 276, 27 Βάρδαν τὴν κλησίαν.

Χάριν ἀκριβείας, πρὶν ἐγκαταλίπωμεν τὸ κεφάλαιον τοῦτο, ἀναγκαῖον νομίζομεν νὰ προσθέσωμεν, ὅτι ἐκ τῆς ἀπαριθμήσεως τῶν μετοχικῶν ἐκφράσεων πρὸς δῆλωσιν τοῦ ἐπωνύμου (σελ. 35 6 α) δὲν εὐρίσκομεν τὴν παρ' Ἄνν. Κομνην. I 35 ἐν χρήσει φράσιν «τοῦ τότε κρατοῦντος Μιχαήλ τοῦ τὰς τοῦ γένους σειρὰς πρὸς τοὺς Δούκας ἀνάπτοντος».

Ἐν δὲ σελ. 36 (ad 2) τὸν λόγον ποιούμενος περὶ τῆς ἐκ παραλλήλου ἐκφορᾶς τοῦ ὀνόματος καὶ ἐπωνύμου σημειοῖ, ὅτι καὶ ἡ θέσις τοῦ ἐπωνύμου καὶ ἡ χρῆσις τοῦ ἄρθρου ἐξαρτᾶται ὅλως ἐκ τῆς ἀρεσκείας τοῦ συγγραφέως καὶ ἐπιφέρει ὡς παράδειγμα τὸ Ἰωάννης (ὁ) Δούκας ἢ Δούκας (ὁ) Ἰωάννης, λησιμονῶν ὅτι τὸ: Δούκας ὁ Ἰωάννης εἶναι ὅλως ἀδύνατον διὰ τὴν ἑλληνικὴν σύνταξιν οὐ μόνον τὴν ἀρχαίαν ἀλλὰ καὶ τὴν βυζαντινὴν καὶ τὴν σημερινὴν ἀκόμη. Παρὰ Νικήτα Χωνιάτη π. χ. ὅστις κατὰ προτίμησιν προτάσσει τὸ ἐπωνύμου τοῦ ὀνόματος ἔχομεν μὲν παραδείγματα, οἷα: τὸν Ταρωνίτην Γρηγόριον (13).—ὁ Ἀξούχος Ἰωάννης (14).—ὁ Κομνηνός δηλονότι Ἀνδρόνικος.—ὁ Δασιώτης Θεόδωρος (68).—ὁ Στυπῆς Λέων (70).—τὸν Ἄγιοθεοδώριτην Ἰωάννην.—τῷ Στυππειώτῃ Θεοδώρῳ (74).—τοῦ Παλαιολόγου Μιχαήλ καὶ τοῦ Βαλσαμῶν Ἰωσήφ (77).—ὁ Χαλούφης Νικηφόρος (101).—τὸν Κοντοστέφανον Στέφανον (103) κ. τ. λ., ἀλλ' εἰς οὐδὲν τούτων ἐπαναλαμβάνεται τὸ ἄρθρον πρὸ τοῦ ὀνόματος, ἐν ᾧ προηγουμένου τοῦ ὀνόματος τὸ ἄρθρον δυνατὸν νὰ τίθηται ἢ ὄχι πρὸ τοῦ ἐπωνύμου π. χ. Ρωμανὸν τὸν Διογένην (41).—Κωνσταντῖνον τὸν Γαβρᾶν (45).—Δημήτριος ὁ Βρανᾶς (71).—Ἰωάννη τῷ Ἀξούχῳ 103.—Βασίλειος ὁ Τζιντζιλούκης (133).—διὰ τοῦ Γουδελίου Τζυκανδήλη (163). Διδακτικὰ ἀναφορικῶς τῆς χρήσεως τοῦ ἄρθρου εἶναι τοιαῦτα χωρία, ἐν οἷς ὁ συγγραφεὺς ἔχων νὰ ἀπαριθμήσῃ πολλά ζεύγη ὀνομάτων καὶ ἐπωνύμων, εἰς ἄλλα μὲν προτάσσει τὸ ἐπωνύμου, εἰς ἄλλα δὲ τὸ ὄνομα π. χ. 251, 13 κ. ἐ. «στέλλει δὲ τὸν ἀνεψιὸν Ἰωάννην τὸν Βατάτζην... καὶ τὸν Δούκαν Κωνσταντῖνον... ἔτι δὲ τὸν Ἀσπιέτην Μιχαήλ».—344, 14 «τὸν

Τορνίκην Δημήτριον, τὸν Μοναστηριώτην Λέοντα καὶ Κωνσταντῖνον τὸν Πατρηνόν.—377, 2 κ. ἐ. «ἐνήγον δὲ τὸν Ἀνδρόνικον... ὁ Μακροδόουκας Κωνσταντῖνος... καὶ Ἀνδρόνικος ὁ Δούκας».—407, 18 κ. ἐ. «τοῦ βίου ἐξήγαγε τὸν Μακροδόουκαν Κωνσταντῖνον καὶ τὸν Δούκαν Ἀνδρόνικον».—562, 11 κ. ἐ. «ὁ πρωτοστράτωρ Μανουὴλ ὁ Καμύτζης καὶ ὁ Κομνηνὸς Ἰσαάκιος».

Ἐν σελ. 37—39 περιέχεται σπουδαία ἀνακάλυψις τοῦ Moritz, ὅστις κατώρθωσε νὰ ἀνιχνεύσῃ, ὅτι ἐν τῷ συνδυασμῷ ἐπωνύμου καὶ ὀνόματος ἢ ἐπωνύμου καὶ τῶν παρατιθεμένων προσδιορισμῶν τηρεῖται αὐστηρῶς ὁ νόμος τοῦ Wilhelm Meyer, καὶ ἐν σελ. 38—39 ἐπιφέρει παραδείγματα, ἐν οἷς πράγματι ἐφαρμόζεται ὁ ρηθεὶς νόμος. Τί ἡμεῖς φρονοῦμεν ἐν γένει περὶ τοῦ φανταστικοῦ νόμου τοῦ W. Meyer θὰ δημοσιεύσωμεν ἐν προσεχεῖ μέλλοντι, πρὸς τὸ παρὸν ἀρκούμεθα νὰ δηλώσωμεν κατηγορηματικώτατα, ὅτι τοῦ λόγου ὄντος περὶ συνδυασμοῦ ἐπωνύμου καὶ ὀνόματος δὲν τηρεῖται ὁ νόμος τοῦ Meyer· τὰ παραδείγματά μας συνελέξαμεν ἐξ ἐπιπολαίας ἀναγνώσεως ὠρισμένων μόνον συγγραφέων, ὡς ἐδηλώσαμεν καὶ ἄνωτέρω, διότι μᾶς ἦτο φυσικῆς ἀδύνατον νὰ διέλθωμεν πάντας τοὺς συγγραφεῖς, τοὺς ὁποίους ἔχει ὑπ' ὄψιν ὁ Moritz· οὐχ ἤττον ἔχομεν τὴν βεβαιότητα, ὅτι ἀκριβῆς ἐξέτασις καὶ τῶν ἄλλων συγγραφέων θὰ φέρῃ εἰς τὸ αὐτὸ ἀποτέλεσμα. Ἴδου τὰ παραδείγματα: Κίν. 48 Πέρσην μὲν τὸ γένος Πουπάκην ὄνομα.—73 ἐπὶ τινὰ χῶρον, ᾧ Λόγγοι ὄνομα.—81 Μαρμπλάνης ὄνομα.—82 ᾧ τὸ ἐπώνυμον Βρανᾶς ἔκειτο.—104 ἐφ' ἕτερον ἐκεῖθεν κατῆλθε ποταμὸν Δρυνᾶν ὄνομα.—127, 23 περὶ τινὰ χῶρον, ᾧ Μεταβολὴ ὄνομα.—152, 12 κ. ἐ. ἔνθα τῶν περὶ Γιλίελμον συνέβαινε εἶναι τινὰ Φλαμίγγον ὄνομα.—161, 23 κ. ἐ. ὅτε δὴ καὶ ἄνδρα τῶν μάλιστα ἐν Ἰταλιώταις δοκίμων Συχέρην ὄνομα ἀλῶναι τετύχηκεν.—167, 6 καὶ Παιράμην Πέρσην γένος.—242, 14 καὶ τῶν τις Οὔνων τύχης ἐπιφανοῦς Βασάκης ὄνομα.—293, 9 Μιχαήλ μὲν, ᾧ ἐπίκλησις Γαβρᾶς ἦν.

Ἄνν. Κομνην. I 9 καὶ 16 Μιχαήλ τοῦ Δούκα.—69 ἡ Δαλασσηνὴ Ἄννα.—71 καὶ τινὰ Εὐφημιανὸν τὴν κλησιν.—173 τὸν καλούμενον Πυρρόν Γεώργιον.—220 Κλιτζιασθλάν τὴν κλησιν... τὸν Εὐφορβηνὸν Ἀλέξανδρον.—227 ὁ Μαυροκατακαλὼν Νικόλαος.—II 31 Εὐφορβηνὸν Ἀλέξανδρον.—71 Καρατζᾶν τὸν Σχύθην.—121 Γαβρᾶς Θεόδωρος.—124 Βαρδαλῆν καλούμενον.—134 ὁ δὲ λεγόμενος Ἐλεήμων κόμης.—190 καὶ κόμητᾶ τινὰ Σαρακηνὸν καλούμενον.—193 ὁ δὲ γε Ἀλανὸς Ρωσμίκης.—221 ὁ Ἀμάλφης Μαῦρος... Ἰσφρὲ Μαλή... Ζουπάνος ὁ Περῆς καὶ Σίμων.—299 Ζιγαβηνὸν καλούμενον.—305 ὁ δὲ γε Καλλικλῆς Νικόλαος.

Νικητ. Χων. 70 ὁ Στυπῆς Λέων.—125 ὁ Κομνηνὸς Ἀλέξιος.—133 ὁ Κομνηνὸς Ἀνδρόνικος.—192 κατὰ τοῦ Σκληροῦ Σήθ.—207 τὸν Πεδιάτην Θεόδωρον.—233 καὶ ὁ Λαπαρδᾶς Ἀνδρόνικος.—345 ὁ Καματηρὸς Βασίλειος.—381 ὁ Ἁγιοχριστοφορίτης Στέφανος.—403 τοῦ πικλῆν Μάμαλος.—406 καὶ 488 ὁ Μοναστηριώτης Λέων.—408 τὸν Ἁγιοχριστοφορίτην Στέφανον.—484 τὸν Πεντακηνὸν Βασίλειον.—491 ὁ Βρανᾶς Ἀλέξιος.—530 τὸν Καματηρὸν Βασίλειον.—535 τὸν τοῦ Ἀλεξίου Βρανᾶ υἱὸν Θεόδωρον.—549 καὶ ὁ Λυδὸς Θεόδωρος.—553 ὁ Χοτζᾶς Βασίλειος.—564 Λιτοβόης τοῦνομα.—593 ὁ Βρανᾶς Θεόδωρος.—625 ὁ Κατακκλῶν Ἀνδρόνι-

κος.—636 Γενουίτης γάρ τις Καφούρης τοῦνομα.—799 καὶ 841 ὁ Σγουρός Λέων.

Μαλαλ. 385 Ἴλλους ὁ Ἰσαυρος.—403 Βιταλιανὸς ὁ Θραξ.—424 Ζαχαρίαν, ὅστις ὑπῆρχε Τύριος.—449 ὁ ἀπὸ ὑπάτων Πρίσκος.—483 Ἰωάννης ὁ ἐπίκλην Δάνδαξ.—492 υἱὸς ὦν Ἰωάννου Κομενταρισίου τοῦ ἐπίκλην Γύλου.

Νικηφ. Βρυέν. 6 ὁ Κομνηνὸς Ἀλέξιος πρβ. καὶ σελ. 106, 107, 119, 122, 123, 124, 130, 136, 139, 140, 141, 145, 149 καὶ 155.—19 τῆ πρεσβυτέρᾳ τῶν βασιλέως Βουλγάρων Σαμουήλ θυγατέρων, Αἰκατερίνα ὄνομα.—82 πρὸς τῆ κεφαλῇ τοῦ ὄρους γενόμενος, ὁ Μαροξὸς καλεῖται.—107 ἦν γὰρ αὐτῷ ἀδελφὴ πρεσβυτέρα, Ζωὴ τὸ ὄνομα.—127 τὸν ἔκγονον αὐτοῦ Μιχαὴλ τὸν Δούκα ἐνατενίσας.—153 καὶ τις ἀνὴρ Μακεδῶν Πέτρος τοῦνομα, Τορνίκιος τὸ ἐπώνυμον.

Ἴσως ὅμως θὰ εἶπη τις, ὅτι οἱ συγγραφεῖς, τοὺς ὁποίους ἡμεῖς τυχαίως ἐλάβομεν ὑπ' ὄψιν, δὲν τηροῦσιν αὐστηρῶς τὸν νόμον τοῦ Meyer (πρβ K. Krumbacher, Ein Dithyrambus des Theophanes. Sitzungsber. d. philos-philol. Classe der K. B. Akademie der Wissenschaften. 1896. Heft IV σ. 583 κ. ἐ.—σελ. 598) καὶ τοῦτο ἴσως θὰ φανῆ ἀρκετὴ δικαιολογία· οὐχ ἦττον καὶ ὁποιοσδήποτε ἄλλος συγγραφεὺς λάβῃ ἀνάγκην νὰ συνδυάσῃ τὸ ἐπώνυμον Βρανᾶς, Γαβρᾶς ἢ Κεδρηνὸς καὶ τὸ ὄνομα π. χ. Γεώργιος, Ἀλέξιος, Πέτρος, Νικόλαος, ἢ Χρῖστος προτάσσων τὸ ἐπώνυμον, κατ' ἀνάγκην θὰ παράσχη ἡμῖν παράδειγμα ἀντιβαῖνον εἰς τὸν ὑποθετικὸν νόμον: ὁ Βρανᾶς Γεώργιος, ὁ Βρανᾶς Ἀλέξιος, ὁ Βρανᾶς Πέτρος, ὁ Βρανᾶς Νικόλαος, ὁ Βρανᾶς Χρῖστος, καθ' ὅμοιον τρόπον ὁ Γαβρᾶς Γεώργιος, ὁ Γαβρᾶς Ἀλέξιος κ. τ. λ., ὁ Κεδρηνὸς Γεώργιος κ. τ. λ., διότι βεβαίως δὲν θὰ ἀποφασίσῃ ὁ συγγραφεὺς χάριν ἀνυπάρκτου νόμου νὰ ἀναβαπτίσῃ τὰ δρῶντα πρόσωπα ἢ νὰ παραβῆ τοὺς γραμματικoὺς κανόνας παρενεύρων τὸ ἄρθρον ἐκεῖ, ὅπου οὐδόλως χωρεῖ. Ἐκτὸς δὲ τούτου καὶ εἰς αὐτὸ τὸ ὑλικὸν τὸ ὁποῖον μᾶς παρέχει ὁ Μ. δὲν εἶναι δύσκολον νὰ ἀνεύρῃ τις πληθώραν παραδειγμάτων, ἅτινα ἀντικρούουσι τὴν γνώμην αὐτοῦ. ἰδοὺ τοιαῦτα.

σελ. 23. Γεώργ. Κεδρ. 189, 21 κ. ἐ. ὁ τοῦ βασιλέως Μιχαὴλ καὶ τοῦ Βάρδα τοῦ Καίσαρος συγγενῆς Θεόφιλος.—Ἰωανν. Καντακουζ. I 14, 21 κ. ἐ. Μιχαὴλ, ... ὅς δὴ καὶ Καθαρὸς ὠνόμαστο, μητρόθεν λαχὼν τὴν κλησιν.—Νικηφ. Γρηγορ. III 80, 1 κ. ἐ. τηνικαῦτα ἀπῆν ὁ τῆς πόλεως ἐπισκοπῶς (γρ. ἐπισκοπῆς) προίστασθαι λαχὼν Κόκκινος.

σελ. 26. Ἰωάν. Σκυλίτσ. 706, 1: ἦν γὰρ τις εὐνοῦχος Νικηφόρος ὄνομα.

σελ. 28. Μιχ. Γλυκ. 517, 5. κ. ἐ. ... ἐφ' ᾧ καὶ Πωγωνᾶτος λέγεται.

σελ. 29. Γεώργ. Παχυμ. I 442, 4: καὶ τις νεανίας τὸ γένος Βούλγαρος, Χοιροβοσκὸς τοῦ ἐπίκλην.

σελ. 32. Νικηφ. Πατρ. 49, 6: Γεωργὸς τις ὄνομα, τὸ ἐπίκλην Βούραφος.

σελ. 41. Γεώργ. Ἀκροπολ. 35, 9: ὁ Εἰρηνικὸς Θεόδωρος.—Γεώργ. Φραντζ. 205, 8 Ἀλέξιος Φιλανθρωπινὸς ὁ Λάσκαρις.—426, 2 Ραοὺλ Μιχαὴλ ὁ Ἰσθς.

Πρὶν μεταβῶμεν εἰς τὸ δεύτερον μέρος ἀναγκαῖον νομίζομεν νὰ κάμωμεν λόγον καὶ περὶ μιᾶς ὅλως ἄλλης φύσεως πλάνης τοῦ Moritz, ἐπιδοκιμαζόντος ἐν σελ. 29 μίαν διόρθωσιν τοῦ Du Cange ἐπὶ ἐνὸς χωρίου Λέοντος τοῦ Διακόνου (92, 2 κ. ἐ. «περὶ τῶν τῷ Ἰωάννῃ πραχθέντων, ὅς κατ' ἐπίκλησιν Τζιμισκῆς

ἐκαλείτο· τοῦτο δὲ τὸ τῆς Ἀρμενίων διαλέκτου πρόσρημα ὄν, εἰς τὴν Ἑλλάδα μεθερμηνευόμενον μουζακίτζην δηλοῖ βραχύτατος γὰρ τὴν ἡλικίαν τελῶν ἐπωνυμίαν ταύτην ἐκτῆσατο). Τοῦ λόγου προκειμένου περὶ τῆς λέξεως μουζακίτζην, ἀρκεῖται ὁ M. νὰ προσθέσῃ ἐν ὑποσημείωσει «auf Parallelstellen gestützt emendiert Du Cange (Gloss. s. v. Τζιμισκῆς) mit Recht μοιροκατίτζην, welche Emendation aber C. B. Haase in seiner Ausgabe des Leon Diaconus nicht beachteten». Τὴν ὑποσημείωσιν ταύτην ἀναγνόντες δὲν ἠδυνάμεθα νὰ ἐννοήσωμεν, εἰς τί κυρίως συνίσταται ἡ ὀρθὴ διόρθωσις καὶ τίνα ἔννοιαν ἔχει ἡ λέξις μοιροκατίτζην, ἐδέησε δὲ νὰ παραβάλωμεν τὸ χωρίον τοῦ Du Cange διὰ νὰ πεισθῶμεν ὅτι ὁ μὲν Du Cange λογικὴν προτείνει διόρθωσιν, ὁ δὲ M. οὐδόλως αὐτὸν ἐννοεῖ. Ὁ Du Cange σελ. ἐν λ. Τζιμισκῆς παραθέτων τὸ ἀνωτέρω χωρίον τοῦ Λέοντος Διακόνου ἐπιφέρει «Sed legendum μοιρακίτζην docent Excerpta historica MSS. ex Cod. Reg. 1334, ubi de eodem Ioanne: τὸ Τζιμισκῆ πρόσρημα τῇ τῶν Ἀρμενίων διαλέκτῳ μεθερμηνευόμενον μοιρακίτζην δηλοῖ ἐπεκλήθη δὲ οὗτος (γρ. οὕτως) διὰ τὸ βραχὺ τῆς ἡλικίας. Constantinus Manasses. Τῷ Τζιμισκῆ δὲ κλησὶς ἦν βρεφόθεν Ἰωάννης».

Ὁ μετὰ προσοχῆς ἀναγινώσκων τὰ ὑπὸ Δ. γραφόμενα βλέπει, ὅτι οὗτος οὐχὶ τὸ μοιροκατίτζην ἀλλὰ τὸ μοιρακίτζην θεωρεῖ ὡς δυνάμενον νὰ ἀντικαταστήσῃ τὸ παρὰ Λέοντι Διακόνῳ γραφόμενον μουζακίτζην· τί δὲ εἶναι τὸ μοιρακίτζην τοῦ Δ. ἐννοεῖ πᾶς τις, ὅταν παραδεχθῆ τὴν ὀρθὴν γραφὴν τῆς λέξεως (μοιρακίτζιν ἐκ τοῦ μεράκιον).

Ὁ ἐκδότης τοῦ Λέοντος Διακόνου Haase εἶχεν ὑπ' ὄφει τὴν γνώμην τοῦ Du Cange καὶ ὀρθῶς ἐξέλαβεν αὐτήν, διότι ἐν σελ. 454 (ἐκδ. Bonn.) σημειοῖ ἀναφορικῶς τῆς λέξεως μουζακίτζην, «h. e. pusillum. vid. Duc. glossar. II 1570», καὶ ὅμως δυσκολεύεται νὰ παραδεχθῆ τὴν γνώμην τοῦ Δ., διότι ἀποταθεὶς εἰς ἄνδρα ἔμπειρον τῆς ἀρμενικῆς γλώσσης (Cirbied) ἔλαβεν τοιαύτην πληροφορίαν περὶ τῆς παραγωγῆς τῆς λέξεως Τζιμισκῆς «Tschemischgaizag, qui signifie sandale étincelante ou rouge, que portent les femmes Orientales à leurs pieds, est le nom d'une ville de la grande Arménie, qui s'appellait aussi anciennement Hierapolis; elle fut la patrie de Jean Zimiscés. Ce dernier nom, qu'on écrit en arménien Tshemeschghigh, n'est que le diminutif du premier, et il signifie petite sandale étincelante. Telle est la signification où l' étymologie du mot Zimiscés». Κατόπιν τοιαύτης κατηγορηματικῆς γνώμης ὁ Haase ἀφῆνει εἰς τοὺς περὶ τοὺς ἀνατολικὰς γλώσσας ἀσχολουμένους νὰ συμβιβάσωσι τὰ ἀνωτέρω περὶ τῆς ἐν τῇ ἀρμενικῇ σημασίᾳ τῆς λέξεως Τζιμισκῆς πρὸς τὰ ὑπὸ τοῦ Λέοντος Διακόνου γραφόμενα. Καὶ ὅμως δὲν εἶναι ἀδύνατον, νομίζομεν, νὰ συμβιβάσῃ τις ταῦτα. Κατὰ τὴν ἀνωτέρω ἐξενεχθεῖσαν γνώμην ἡ λέξις Tschemeschghigh (= Τσιμισκῆς) εἶναι ὑποκοριστικὴ μορφή τῆς λέξεως Tschemischgaizag; τῆς δὲ τελευταίας ταύτης ἐχούσης διπλὴν σημασίαν 1) πόλις τῆς Μεγάλης Ἀρμενίας ἐλληνιστὶ λεγομένη Ἱεράπολις, 2) εἶδος κοκκίνου ὑποδήματος, πιθανῶς λαβόντος τὸ ὄνομα ἐκ τῆς πόλεως, ἂν οὐχὶ τ'ἀνάπαλιν), ἡ πρώτη (δηλ. Tschemeschghigh) σημαίνει μικρὸν κόκκινον ὑπόδημα. ἂν συγχρόνως ἡ λέξις αὕτη ἐσήμαινεν ἐν τῇ ἀρμενικῇ καὶ τὸν καταγόμενον ἐκ τῆς Ἱεραπόλεως ἢ ὄχι εἶναι ζήτημα, τὸ ὁποῖον δὲν εἴμεθα κατ'ἀλ-

ληλοι να λύσωμεν ἡμεῖς, ὁ δὲ παρὰ τῷ Haase Ἀρμενολόγος ἀφήνει ὅπως ἄθικτον. Ὅπως καὶ ἂν ἔχει ὅμως τὸ πρᾶγμα, ὁ Τσιμισκῆς ἔλαβε τὸ ὄνομα ὡς καταγόμενος ἐκ τῆς μνημονευθείσης ἀρμενικῆς πόλεως, ἐξ ἧς ἐγένετο ἐξαγωγή κοκκίνων ὑποδημάτων, καὶ ἐπειδὴ ἦτο βραχύτατος τὴν ἡλικίαν κατὰ τὸν Διάκονον ὠνομάζετο μὲ τὴν ὑποκοριστικὴν μορφήν τῆς λέξεως. Ἐννοεῖται ὅτι ἡ σημασία τῆς ἀρμενικῆς λέξεως ἦτο ἄγνωστος εἰς τοὺς βυζαντινοὺς καὶ οἱ ἀνερευνησάντες τὴν παραγωγὴν τοῦ ὀνόματος τοῦ αὐτοκράτορός των ἐφρόντισαν νὰ μάθωσι, τίνα σημασίαν ἔχει ἡ λέξις ἐν τῇ ἀρμενικῇ· τὴν σημασίαν δὲ ταύτην ἀποδίδει Λέων ὁ Διάκονος διὰ τῆς βυζαντινῆς λέξεως μουζακίτζην, τὰ δὲ παρὰ Du Cange *Excerpta historica* διὰ τῆς λέξεως μοιρακίτζην, τ. ἔ. μειρακίτζιν. Ποία τῶν δύο τούτων λέξεων εἶναι ὀρθότερα; Ἡμεῖς δὲν διστάζομεν νὰ ἀποφανθῶμεν ὑπὲρ τῆς λέξεως μουζακίτζην, τὴν ὁποίαν δίδει ἡμῖν ὁ πλησιέστερος τῷ αὐτοκράτορι ἱστορικὸς Λέων ὁ Διάκονος, καὶ τοῦτο διότι αὕτη εἶναι πλησιέστερα εἰς τὴν ἀρμενικὴν *Tschemeschghigh*. Παρὰ τοῖς Βυζαντινοῖς ὑπῆρχε λέξις μουζάκιν, σημαίνουσα τὸ ὑπόδημα καὶ ἴσως κατ' ἐξοχὴν τὸ ἀρμενικὸν ὑπόδημα, περὶ οὗ εἶδομεν ἀνωτέρω, ὁ Du Cange ἐν σ. 959 παραθέτει ἡμῖν χωρίον ἐκ τοῦ Κωδικοῦ «*de offic. cap. 3 num. 6*». τὰ δὲ ὑποδήματα αὐτοῦ διβολέα, χρώματος ὀξέος καὶ λευκοῦ, ἔχοντα ἀετοὺς μαργαριταρεῖνους ἐκ πλαγίων τε καὶ ἐπὶ τῶν ταρσῶν, ἦτοι ἐπάνω τῶν ὑποδημάτων τῶν μουζακίων». Τούτου δὲ τοῦ μουζάκιν ὑποκοριστικὸν θὰ ὑπῆρχε μουζακίτζιν, ὅπερ φυσικῶ τῷ λόγῳ θὰ ἐσήμαινε μικρὸν ὑπόδημα, καὶ τοῦτο κυρίως ἔχει ὡς βάσιν τῆς ἐρμηνείας τῆς λέξεως Τσιμισκῆς ὁ Διάκονος γράφων, τοῦτο δὲ (τὸ Τσιμισκῆς) τῆς Ἀρμενίων διαλέκτου πρόσρημα ὄν, εἰς τὴν Ἑλλάδα μεθερμηνευόμενον μουζακίτζην δηλοῖ βραχύτατος γὰρ τὴν ἡλικίαν τελῶν ἐπωνυμίαν ταύτην ἐκτῆσατο.

Καὶ τὸ δεῦτερον μέρος τῆς πραγματείας τοῦ Moritz (*Sprachlicher Theil*.—σελ. 43—55) ἔχει πολλὰ τὰ τρωτά· Οὔτε ἡ ταξινομήσις τῆς ὕλης, τὴν ὁποίαν ὁ M. παραδέχεται, φαίνεται ἡμῖν ὀρθή, οὔτε ἡ καθ' ἕκαστον κατάταξις τοῦ ὕλικου εἶναι ἀπηλλαγμένη σφαλμάτων. Καὶ ὅσον μὲν ἀφορᾷ τὴν κατάταξιν τοῦ ὕλικου ἂν καὶ δὲν ἐπιθυμοῦμεν νὰ ἐνδιατρίψωμεν ἐπὶ πολὺ, οὐχ ἦττον ἀνάγκη νὰ ἀπανορθώσωμεν τινα τῶν σφαλμάτων τοῦ M. Σχεδὸν εἰς ὅλας τὰς τάξεις τὴν ἐπωνυμιῶν, τὰς ὁποίας παραδέχεται, συγκαταλέγει ἐπώνυμα μηδεμίαν ἔχοντα σχέσιν πρὸς τὴν τάξιν ταύτην. θὰ ἀρκεσθῶμεν νὰ ὑποδείξωμεν μόνον τινα τῶν τοιούτων σφαλμάτων. Ἐν τῇ I π. χ. τάξει (*antike—heidnische Reste*—σελ. 43) βλέπει τις μεταξὺ ἄλλων ἀπαριθμούμενα τὰ Ἀγαθάγγελος, Ἀγαπητός, Γογγύλης (διάφορον τοῦ ἀρχαίου Γογγύλος), Δεξιός, Δριμύς, Κατάνης, Κορώνης, Κουλέων, Κυδωνίδης, Λαπίθης, Λουκάνης (ἀρχ. Λουκανὸς καὶ Λουκάνιος), Μαρούλης, Πυρρός, Ράβις, Σιγηρός, Χλωρός, τὰ ὁποῖα κατὰ τὴν γνώμην μας δύνανται νὰ θεωρηθοῦν καθαρῶς βυζαντινά, ὅσον καὶ τὰ ἄλλα τὰ ἐν τῇ ὑποδιαίρεσει II ὑπαγόμενα.

Ἐν τῇ αὐτῇ σελίδι ἀπαριθμῶν τὰ ἐκ συγκεκριμένων οὐσιαστικῶν (*substantiva concreta*) προερχόμενα συγκαταλέγει τὰ Ἀργυρός (ἐπίθ.), Μοναχός, Νόθος, Πατρίκης, Ὑποψήριος, κατωτέρω δὲ ἐπιφέρει τὰ Ἀμορραῖος, Ἀρμένης, Αἰτωλός, Βούλγαρος, Γερμανός κ. λ. π.

Ἐν σελ. 44 μεταξὺ τῶν ἀπλῶν ἐπιθέτων συγκαταλέγει τὰ: Ἀ(ν)δράλεστος,

Ἄλωπος, Πουσαῖος παραλείπει δὲ π. χ. τὸ Μακρὺς, καὶ Λαρδύς, τὸ ὁποῖον ἀναφέρει ἐν σελ. 47 θεωρῶν αὐτὸ ὡς ὄνομα δι' ἰδιαιτέρας καταλήξεως σχηματιζόμενον.

Ἐν σελ. 45 μεταξὺ τῶν μετοχῶν καὶ ρηματικῶν ἐπιθέτων συγκαταλέγει τὰ: Βουκολέων (!) καὶ Μυστάκων.

Ἐν σελ. 52 κατατάσσει τὸ Μονώτης μεταξὺ τῶν λαμβανόντων κατάληξιν -ώτης, ἄγνωστων, ὅτι τὸ Μονώτης γίνεται οὐχὶ ἀμέσως ἐκ τοῦ μόνος προσθήκη τῆς καταλήξεως -ώτης, ἀλλὰ εἶναι σύνθετον ἐκ τοῦ μόνος + ὦτ-(οῦς), ὥστε κατάληξιν λαμβάνει μόνον-ης. Ἀμφίβολον δὲ μᾶς φαίνεται καὶ τὸ ἐν τῇ αὐτῇ τάξει ἀναφερόμενον Οἰαινώτης, ἐκτὸς ἂν κατὰ λάθος ἐγράφη ἀντὶ τοῦ Οἰναιώτης.

Ἐν σελ. 53 ἀπαριθμῶν τὰ ἐξ ἐπιθέτου καὶ οὐσιαστικοῦ σύνθετα παραλείπει ἐπώνυμα οἷα τὰ Ἀσπροφρύδης, Καράμαλλος (ἴδε καὶ ἀνωτέρω περὶ τούτου), Μονόλυκος, Ψευδομόναχος, Ψευδαλέξιος, κακῶς δὲ παραλαμβάνει τὰ Κοψο-μύτης (= κόπτω + μύτη), Μούρτζουφλος (!), Ραφομμάτης, Ἄγιοθεοδωρίτης κ. λ. π.

Ἐν σελ. 54 εἰς τὴν τάξιν τῶν συνθέτων ἐξ οὐσιαστικοῦ καὶ ρήματος συγκαταλέγει τὰ: Διογένης, Καπνογένης (καπνός + γένειον), Καρβονόψις (Κάρβουον + ὄψις), Σκοτιόψις (σκότος + ὄψις), Χρυσάφιος (ἐκ τοῦ χρυσάφιν).

Ὅσον δ' ἀφορᾷ τὴν ταξινομήσιν τῆς ὕλης ἐν γένει νομίζομεν, ὅτι οὐχὶ ὀρθῶς ἀντιλαμβάνεται τοῦ πράγματος ὁ Μ. θεωρῶν τὰ ἐπώνυμα ὡς τι ἀνεξάρτητον ὑλικόν, ἀποκεχωρισμένον τοῦ λοιποῦ γλωσσικοῦ ὑλικοῦ καὶ διὰ τοῦτο ἐπιχειρεῖ νὰ ἀπαριθμήσῃ τὰς διαφορούς καταλήξεις (ὑπὲρ τὰς πεντήκοντα!) αὐτῶν. Τὰ ἐπώνυμα κυρίως λαμβάνονται ἐκ τοῦ λοιποῦ ὑλικοῦ τῆς γλώσσης, ἔτοιμα ἤδη καὶ κατεσκευασμένα, ὡς τοιαῦτα δὲ παρουσιάζουσι τὰς καταλήξεις τῶν λέξεων, ἅς τινες αὐταῖ ἔχουσιν ἤδη ἐν τῇ γλώσσῃ, καὶ νὰ ἐπιχειρῇ τις νὰ ἀπαριθμήσῃ τὰς καταλήξεις τῶν ἐπωνύμων εἶναι τὸ αὐτό, ὡς νὰ ἐπιχειρεῖ νὰ ἐπαναλάβῃ νὰ ἀντιγράψῃ ὀλόκληρα κεφάλαια τῆς γραμματικῆς, ἰδίως ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα ἐπὶ μᾶλλον παρέχουσι τὸ ὑλικόν των εἰς τὰ ἐπώνυμα. Ἐπειδὴ λοιπὸν θεωροῦμεν τὴν ταξινομήσιν ἐν γένει ἐσφαλμένην, ἀναγκαῖον νομίζομεν νὰ ἐπιφέρωμεν τὴν καθ' ἡμᾶς ὀρθοτέραν ταξινομήσιν ἀπαριθμοῦντες κατὰ τὸ δυνατόν μείζονα ἀριθμὸν παραδειγμάτων.

Τὸ ἐπώνυμον (παρὰ τοῖς ἀρχαίοις ἐπωνυμία, προσωυμία, παρωνυμία—παρὰ τοῖς νεωτέροις Ἑλλησι παραόνομα, παράνομα, παρανόμι, παρασοῦμι, παρατσοῦκλι) χρησιμεύει ἐν γένει εἰς τὸ νὰ ὀρίσῃ σαφέστερον ἐν ὄνομα κύριον (ἢ βαπτιστικόν) καὶ νὰ διακρίνῃ αὐτὸ τῶν ἄλλων ὀμωνύμων. Τοῦ λόγου δὲ προκειμένου περὶ τοῦ βυζαντινοῦ ἐπωνύμου πρέπει νὰ ἐξετάσωμεν, πόθεν ἢ βυζαντινὴ γλῶσσα λαμβάνει καὶ πῶς ἐκφράζει τὸ ἐπώνυμον· τοῦτο κυρίως λαμβάνοντες ὡς βᾶσιν διακρίνομεν τὰς ἐπομένας τάξεις ἐπωνύμων.

I. Ὁ ἀπλούστερος τρόπος πρὸς καθορισμὸν τοῦ ὀνόματος ὁ δι' ὄλων τῶν ἐποχῶν καὶ φάσεων τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης ἀπὸ τῆς κλασικῆς ἐποχῆς μέχρι σήμερον διασωθεὶς εἶναι ὁ διὰ τοῦ ὀνόματος τοῦ πατρὸς κατὰ γενικὴν ἐκφερόμενος· ὅπως ἔλεγον οἱ ἀρχαῖοι Δημοσθένης Δημοσθένους, οὕτω λέγεται καὶ σήμερον Βασίλειος Γεωργίου, Νικόλαος Ἰωάννου κ. τ. λ.· οὕτως ἔλεγον καὶ οἱ Βυζαντινοί:

Ἄδολιον τὸν Ἀκακίου, Ἀκάκιον Ἀρχεχάου, Θεόδωρος ὁ Βάκχου, Ἰωάννην τὸν Βασιλείου παῖδα, ὁ Κωνσταντίνου, ὁ τοῦ Δεκανοῦ, ὁ Πέτρος τοῦ Ἀλίφα, Ἰωάννη τῷ Βιταλιανοῦ, Λεόντιος ὁ Δαβραγέζου, Γερμανὸς ὁ Θεοδώρου, Ἰωάννης ὄνομα Θωμᾶ υἱός, Ἰωάννης τοῦ Νικήτου παῖς, Μαυρίκιος ὁ Παύλου, Ἰωάννην τὸν Τιμοστράτου, Γρηγόριον τὸν Φιλήμονος, ὁ Φλωρεντίου κ. τ. λ.

Σπανιώτερον ἀντὶ τοῦ ὀνόματος τοῦ πατρὸς τίθεται τὸ ὄνομα τῆς μητρὸς ἢ καὶ τῆς συζύγου ὡς μᾶλλον γνωστῶν· π. χ. Λεόντιος ὁ Παυλίνης (Μαλαλ. 388), Ἰωάννης ὁ Βαλεριανῆς (Μαλαλ. 404), Ἀρέβινδον τὸν ἄνδρα Ἰουλιάνας (Μαλαλ. 348). Ἀνάλογα ἐν τῇ νέᾳ ἑλληνικῇ εἶναι ὁ Κώστας τῆς χήρας, ὁ Δημήτρης τῆς παπαδιᾶς, ὁ Νίκος τῆς Κώσταινας κ. τ. τ.

II. Ὡς ἐπώνυμον χρησιμεύει κύριόν τι ὄνομα προγενεστέρας ἐποχῆς. Δὲν πρέπει νὰ μᾶς φαίνεται περιέργον ἂν μετὰ τῶν βυζαντινῶν ἐπωνύμων ἀπαντῶσι καὶ ὀνόματα εἰλημμένα ἐκ τοῦ ἀρχαίου βίου· ὁ βυζαντινισμὸς εἶναι ἀπόρροια τοῦ ἑλληνικοῦ καὶ λατινικοῦ πολιτισμοῦ, κατ' ἀκολουθίαν παντοῦ θὰ εὐρίσκωμεν ἔχνη ἑλληνισμοῦ καὶ λατινισμοῦ. Ἐξ ἑτέρου δὲν πρέπει τὰ λησιμονῶμεν, ὅτι οἱ Βυζαντινοὶ ἦσαν καὶ Χριστιανοὶ καὶ μάλιστα φανατικοί, ὥστε καὶ ἐν τοῖς ἐπωνύμοις αὐτῶν βλέπομεν συχνὰ ἔχνη ἐπιρροῆς τῆς παλαιᾶς καὶ νέας διαθήκης. Κατὰ ταῦτα τὰ ἀρχαῖα στοιχεῖα, τὰ παρατηρούμενα μετὰ τῶν ἐπωνύμων ἀνάγονται εἰς τρεῖς κατηγορίας, τὰς ἐξῆς:

α') ἑλληνικά ὀνόματα: Ἀθηνόδωρος, Ἀλυάττης, Ἀντίγονος, Ἀντίοχος, Ἀσκληπιάδης, Ἀσκληπιόδοτος, Βασιλίσκος, Γαληνός, Γρύλλος, Διογενειανός, Διογένης, Διομήδης, Δοσίθεος, Ἐρμογένης, Ἐρμωνιακός, Ἐρμώνυμος, Θεόδοτος, Θεόκλητος, Θεόκριτος, Καλλίας, Καλλίνικος, Καλλίστρατος, Καλλικλῆς, Κάστωρ, Κότυς, Κριτόβουλος, Λυγγεύς, Μέλης, Μελίας, Μητροφάνης, Νέστωρ, Πάχης, Πηγάσιος, Πελάγιος, Στρατοκλῆς, Συνέσιος, Τρύφων, Φιλάρετος, Φιλόξενος, Φιλόστρατος, Χάρων.

β') λατινικά: Ἀδριανός, Ἀρμάτιος καὶ Ἀρμάτος, Ἀρκάδιος, Καλανδίων, Κασσιανός, Κέλερ, Λιβέλλιος, Λογγίνος, Λόγγος, Μαξέντιος, Μαριανός, Μαρκιανός, Μαυριανός, Τριβωνιανός, Φαβωρίνος κ. τ. λ.

γ') ἐκ τῆς παλαιᾶς ἢ νέας διαθήκης: Ἀρών καὶ Ἀρώνιοι, Γενέσιος (?), Καϊάφας, Μαμωνᾶς, Μωαβίτης, Πιλάτος, Σαββάτιος, Σαμαρείτης, Σήθ, Σίμων, Σολομών κ. τ. λ.

Πῶς τὰ τοιαῦτα ἀρχικῶς ὀνόματα ὄντα μετέπεσαν εἰς ἐπώνυμα εἶναι ζήτημα δεόμενον ἐξηγήσεως· ἴσως τὰ τοιαύτης τάξεως ἐπώνυμα παρήχθησαν ἐκ τῆς πρώτης τάξεως (I)· ἂν στρέψωμεν τὴν προσοχὴν εἰς τὰ ἐν τῇ νεωτέρᾳ ἑλληνικῇ συμβαίνοντα, θὰ ἴδωμεν ὅτι συχνὰ ἐκ τοῦ: Γεώργιος Χουρμούζη (γενικὴ ὀνόματος) εὐκόλως προκύπτει Γεώργιος Χουρμούζης (ἐπώνυμον), ἐκ τοῦ Γεώργιος, Τριανταφύλλου—Γεώργιος Τριαντάφυλλος, ἐκ τοῦ Νικόλαος Λάμπρου—Νικόλαος Λάμπρος, ἐκ τοῦ Ἰωάννης Φωκᾶ—Ἰωάννης Φωκᾶς, Δ. Παπαγιάννη—Δ. Παπαγιάννης κ. τ. λ.· κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ἔχομεν πληθὺν λέξεων, αἵτινες χρησιμεύουσι συγχρόνως καὶ ὡς ὀνόματα κύρια καὶ ὡς ἐπώνυμα. Ὅτι καὶ παρὰ τοῖς Βυζαντινοῖς πολλὰ κύρια ὀνόματα μετέπεσαν εἰς ἐπώνυμα κατὰ τὸν προὔποδειχθέντα τρόπον, δὲν φαίνεται ἀπίθανον· τὴν προὔποθιν ταύτην δυνάμεθα

νά υποστηρίξωμεν καὶ δι' ἑνὸς παραδείγματος: παρὰ τοῖς ἱστορικοῖς π. χ. παρατηρεῖται ἢ ἐκ τοῦ: Πέτρος τοῦ Ἀλίφα ἀνάπτυξις τοῦ ἐπωνύμου Πετραλίφας (Πετραλείφας). Ἴσως δὲ ἀκριβεστέρα μελέτη θὰ ἔχη νά υποδείξῃ περισσότερα τοιαῦτα παραδείγματα. Ἐκτὸς τούτου ὁμως ἀπαντῶμεν καὶ μεταξὺ τῶν νεωτέρων ὀνομάτων παρὰ τοῖς Βυζαντινοῖς πολλὰ διφυῆ, παρουσιαζόμενα ὅτε μὲν ὡς ἐπώνυμα ὅτε δὲ ὡς κύρια ὀνόματα τοιαῦτα π. χ. εἶναι τὰ: Ἄγγελος, Ἀρσένιος, Ἰωαννίκιος, Λάσκαρις, Μαρκιανός, Νέοφυτος, Προκόπιος, Ραούλ, Συνέσιος, Φωκᾶς.

III. Σπουδαιότεραν θέσιν λόγῳ πλήθους θὰ ἐπερίμενέ τις νά κατέχωσι καὶ παρὰ τοῖς Βυζαντινοῖς τὰ καθαρῶς πατρωνυμικά (Gentilia), καὶ ὁμως ἀποδεικνύεται ὅτι κατὰ τὴν Βυζαντινὴν ἐποχὴν ταῦτα ἀντιπροσωπεύουσι τὴν μειονότητα, ἐν ᾗ κατὰ τὴν ἡμετέραν ἑκατονταετηρίδα τὰ τοιαῦτα ὑπερπλεονάζουσιν. Ἐκ τῶν ἀρχαίων πατρωνυμικῶν καταλήξεων ἀπαντῶμεν παρὰ τοῖς Βυζαντινοῖς τὴν -ίδης καὶ -άδης, νεωτέρα δὲ κατάληξις ἀναπτύσσεται ἐπὶ βυζαντινοῦ ἐδάφους ἢ -πουλος καὶ ἐκ τῆς τουρκικῆς παραλαμβάνεται ἢ -ογλης.

α') Ἀλεξιάδης, Ἀρσακίδης, Βασιλίδης Βλεμμύδης (?), Γεωργίδης, Ἡρακλείδης, Κατίδης, Κυδωνίδης, Μαλιτιδῆς, Πεδιατίδης, Χιονιάδης.

β') Ἀνδριτζόπουλος, Ἀρμενόπουλος, Ἀργυρόπουλος, Γαβριηλόπουλος, Ἐψητόπουλος, Θεοφιλόπουλος, Καβαλλαρόπουλος, Κομιτόπουλος, Κριτόπουλος (Κριτόπλος καὶ Κριτόπλης), Μαυρόπουλος, Μοσχόπουλος, Νομικόπουλος, Ξανθόπουλος, Οὐμπερτόπουλος, Σαπωνόπουλος Σγυροόπουλος, Σεργόπουλος, Στρατηγόπουλος, Σεβαστόπουλος, Σπανόπουλος, Συρόπουλος, Τερνικόπουλος, Φραγγόπουλος, Χαλκῆόπουλος, Χρυσοχοόπουλος, Ψαλτόπουλος.

γ') Δουκακινόγλης, Μιχάλογλης, Παντόγλης.

IV. Πολυαριθμοτέρα τάξις εἶναι ἐκείνη, καθ' ἣν ὡς ἐπώνυμον λαμβάνεται τὸ ἐθνικὸν ἢ τοπικὸν ὄνομα ἐκ τοῦ ὀνόματος τῆς ἰδιαιτέρας πόλεως, χώρας, κόμης, ἐκ τοῦ τόπου τῶς διαμονῆς, ἐκ τῆς ἐνορίας κ. λ. π. δίδεται συνηθέστατα τὸ ὄνομα εἰς ὄρισμένα πρόσωπα. Τὴν ἀρχὴν τῶν τοιούτων ἐπωνύμων εὐρίσκομεν ἤδη εἰς τὴν ἀρχαιότητα (Σιμωνίδης ὁ Κεῖος, Ἰππίας ὁ Ἡλεῖος, Θαλῆς ὁ Μιλήσιος, Ἀριστοφάνης ὁ Βυζάντιος, Ἀπολλώνιος ὁ Ρόδιος), τὴν δὲ ἐξακολούθησιν βλέπομεν μέχρι τῶν ἡμετέρων χρόνων (ὁ Τζάκωνας, ὁ Σμυρναῖος, ὁ Τριπολίτης, ὁ Ὀλύμπιος κ. τ. λ.). Παρὰ τοῖς Βυζαντινοῖς ὁμως ἢ πατρὶς χρησιμεύει, εἰς τὸ νά μᾶς παρέχῃ πληθὺν ἐπωνύμων. Καὶ εἰς τὴν κατηγορίαν ταύτην εἶναι ἐν χρήσει ἢ αὐτὰ αἱ ἀρχαῖαι καταλήξεις τῶν ἐθνικῶν (α'), ὧν τινες μετὰ ἰδιαιτέρας προτιμῆσεως λαμβανόμεναι δύνανται νά θεωρηθῶσιν μᾶλλον ὡς βυζαντιναὶ (β'), ἢ παραλαμβάνονται ξένα καταλήξεις, ἰδίως λατινικαὶ (γ').

α') Δυτικός, Θραξῆ, Ἴβηρ, Καππαδόκης (καὶ Καππάδοξ), Κίλιξ, Λίψ.—Ἀρμένιος, Δαμάσιος, Ἑλλαδικός, Ἰσαυρος, Ἰταλικός, Λυδός, Μυσός, Σύρος, Παφλαγών, Πέρσης, Ποντικός, Σελινούντιος, Σκύθης, Τριφύλλιος, Τύριος, Φράγγος, Χάλδος.—Ἄλκασεύς, Δυρραχεύς, Λαοδικεύς, Νικομηδεύς, Ταρσεύς.—Τζάκων (κατὰ τὸ Λάκων).—

β') Ἄγιογλίτης, Ἄγιοθεοδωρίτης, Ἄγιοπολίτης, Ἄγιοσυμεωνίτης, Ἄγιοχριστοφορίτης, Ἄκροπολίτης, Ἀντιγονίτης, Ἀρσιλαίτης, Βαλιανίτης, Βαστραλίτης, Βλαχερνίτης, Γενουίτης, Δεκαπολίτης, Ἐξαμιλίτης, Εὐχαίτης, Ἰασίτης, Ἱεροσολυμίτης, Καλυβίτης, Καλλικρηνήτης (ίτης?), Κασταμονίτης, Λυκίτης,

Μακρεμβολίτης, Μανολιμίτης, Μεγαρείτης, Μεσοποταμίτης, Μετοχίτης, Νικερίτης, Οίνοπολίτης, Όξείτης, Παλαιοναστρίτης, Πανουκωμίτης, Παρεμβολίτης, Σικιδίτης, Σιναιίτης, Σινωπίτης, Στουδίτης, Ταρωνίτης, Τριπολίτης, Χαρσενίτης, Ψυχαιίτης.—Αναστασιώτης, Βασιώτης, Βεμπιτζιώτης, Βερροιώτης, Δασιώτης, Καμαριώτης, Καταφυγιώτης, Κυριώτης (?), Λαυριώτης, Λεπαδιώτης, Μελιτηνιώτης, Μοναστηριώτης, Οίναϊώτης, Παρασκευιώτης, Πατρικιώτης (?), Πετριώτης, Σκητιώτης, Σπηλαιώτης, Στυππειώτης, Συκεώτης, Ταρχανειώτης, Τειχιώτης.—Αϊγιάτης, Βοτανειάτης, Καμενιάτης, Κυδωνιάτης, Παδιάτης, Πεδιάτης, Χωνιάτης.—'Αθηναϊός, Νυσσαϊός, Ρωμαιοί, Σεραϊός, Σμυρναϊός,—'Ισθμέος ('Ισθμαϊός?).—'Αμιδηνός, Δαβατηνός, Δαδιβερηνός, Δαλασσηνός, Ζαγορηνός, Ζιγαβηνός, Κασσανδρηνός, Καστηνός, Καυκαδηνός, Κεδρηνός, Λακαπηνός, Μακρηνός, Μελισσηνός, Μιγιδηνός, Μοδηνός, Πατρηνός, Ρογαθηνός (?), Ρυνδακηνός (καί Ρεντακηνός), Σαρακηνός, Σαραντηνός, Συναδηνός, 'Υρτακηνός.

- γ) Δοκειανός, Καμπανός, Κάπελλανός, Κυμινειανός (?), Σεβαστειανός, Χωματιανός.—Κατάνης, Κατσίκης (105), Λαπίθης.—Λαμπαρδάς, Ούζας.—'Αγιοζαχαριτός.—Πεδιάσιμος (?).—Βαρδαλῆς (τουρκ. κατάληξ.).—'Εν γένει αναφορικῶς τῶν καταλήξεων, ὧν χρῆσις γίνεται πρὸς σχηματισμὸν τοῦ ἔθνικοῦ, ἢ βυζαντινῆ διόλου δὲν εἶναι ὑποχρεωμένη νὰ ἀκολουθῆ κατὰ γράμμα τὴν ἀρχαίαν Ἑλληνικὴν, ἀλλὰ ἐλευθερώτερον καὶ αὐθαιρετώτερον προσθέτει ταύτην ἢ ἐκείνην τὴν κατάληξιν, δεικνύουσα ἰδιαιτέραν προτίμησιν εἰς τινὰς ἐξ αὐτῶν (ίτης, -άτης, -ώτης, -ηνός, -ανός).

Ὅτι καὶ ἐν τῇ τάξει ταύτῃ ἐπιτρέπεται εἰς τὸν συγγραφέα νὰ ἐκφέρῃ τὸ ἐπώνυμον περιφραστικῶς διὰ προθέσεως βεβαιουῖσι παραδείγματα, οἷα Ἰωάννην τὸν ἐκ Πούτζης.—Θεόδωρον τὸν ἀπὸ Στυππείου κ. τ. λ.

V. Ἐτέρα εὐρείας διαστάσεις ἔχουσα τάξις εἶναι ἐκείνη, εἰς ἣν ἀφορμὴν πρὸς δημιουργίαν ἐπωνύμου δίδει ὠρισμένη τις ἰδιότης. Καὶ τῆς τάξεως ταύτης τὴν ἀρχὴν εὐρίσκομεν ἤδη ἐν τῇ ἀπωτέρᾳ ἀρχαιότητι ('Ηράκλειτος ὁ σκοτεινός, Ἄπολλώνιος ὁ Δύσκολος, Ἄντιοχος ὁ Ἐπιφανής, Ἄντιοχος ὁ Γρυπός, ὁ Εὐσεβής κ. τ. λ.), συνέχειαν δὲ τοῦ φαινομένου ἐν τῇ νέᾳ ἑλληνικῇ (ὁ Σγουρός, ὁ Παστρικός, ὁ Κόκκινος, ὁ Κοντός, ὁ Ὀρφανός, ὁ Παχὺς κ. τ. λ.). Τῆς τάξεως ταύτης δυνάμεθα νὰ διακρίνωμεν τὰς ἐξῆς κατηγορίας.

A'. Πρὸς δῆλωσιν τῆς ἰδιοτήτος λαμβάνονται:

- 1) αὐτὰ τὰ ἐπίθετα, ὥστε τὸ ὕλικόν παραλαμβάνεται ἕτοιμον ἐκ τοῦ λοιποῦ θησαυροῦ τῆς γλώσσης· π. χ. Ἄσινος, Ἀπότομος, Ἀργυρός, Βαρβᾶτος, Βαρύς, Βωβός, Γεμιστός, Γέρων, Γυμνός, Γλυκός (καὶ Γλυκός), Δριμύς, Δεξιός, Ἐγκλειστος, Εἰρηνικός, Ἐλεήμων, Ἐρωτικός, Εὐγενικός, Εὐδαίμων, Καθαρός, Κακός, Καλλίνικος, Κάλλιστος, Καματηρός, Κόκκινος, Κουτρούλης, Κουτζουλάτος, Κρατερός, Κυρτός, Λαμπρός, Λαρδύς, Λεπρός, Λευκός, Μακρὺς, Μαῦρος, Μογγός, Μούρτζουφλος, Μυστικός, Μωρός, Νεούτσικος (ὄνομ. τόπου), Νικηφόρος, Νόθος, Ξηρός, Ὀρφανός, Πανεύγενος, Πανεύμορφος, Πανόπτης, Παντεύγενος, Παντεχνής, Παχὺς, Πολύς, Πτερωτός, Πυρρός, Ραδεινός (-ινός?), Ρυπαρός, Ρούσιος, Σαλός, Σγουρός, Σιγηρός, Σκληρός,

Σπανός, Στραβός, Στρυφός, Τραυλός, Φαλακρός, Φιλόπονος, Χλωρός, Χοιρινός, Χωλός, Ψελλός.

2) ξέναί λέξεις: π. χ. Βαγουλός, Δραγούλιος, Καλέκας, Καρᾶς, Καρατζᾶς, Τσιμισκῆς, Ὑλιᾶς.

3) ιδιαίτεροι φράσεις, οἷον: ὁ ἄνθρωπος τοῦ Θεοῦ, ὁ ἐν μονοτρόποις.

Β'. Συνάπτεται εἰς μίαν λέξιν τὸ ὄνομα τὸ σημαῖνον τὴν ιδιότητα μετὰ τοῦ βαπτιστικοῦ ὀνόματος (1), ἢ μετὰ τοῦ ἐπωνύμου (2), σπανίως δὲ τὸ βαπτιστικὸν μετὰ τοῦ ἐπωνύμου (3):

1) Ἀτζυποθεόδωρος, Βαρυμιχαήλ, Βοϊωάννης, Βουκολέων, Καλοϊωάννης, Καλόπετρος, Κοκκοβασίλειος, Κουκούπετρος, Κοντολέων, Κοντοστέφανος, Μακροϊωάννης, Μαυροθεόδωρος, Μαυροϊωάννης, Μαυροκώστας, Μοσχολέος, Μωρογεώργιος, Μωροθωμᾶς, Μωρολέων, Μωρόπουλος, Μωροχαρσάμιος (-χαρζάνιος), Πανταλέων (?), Πτωχολέων, Πυρρογεώργιος, Σκυλοϊωάννης, Στραβοβασίλειος, Στραβορωμανός, Χαμαιλέων, Ψευδαλέξιος. (Πρβλ. τὰ νεοελληνικά: Γεροδῆμος, Δεληγεώργης, Δεληγιάννης, Καλογιάννης, Καραγιάννης, Καραμήτσας, Κουτσογιάννης, Μακρυγιάννης, Μακρυκώστας, Μαυρογιάννης, Μαυροδῆμος, Μαυροκώστας, Ψαροδῆμος).

2) Καλοδοῦκας, Κοντογιμῆς (?), Κοντοπαγᾶνος, Μαυροδοῦκας, Μαυροκατακαλών, Πτωχομάγιστρος, Πτωχοπρόδρομος, Σαλοφακίολος, Ψευδομόναχος.

3) Πετραλίφας.

Γ'. Εἰς τὴν τῆς ιδιότητος τάξιν ἀνήκει καὶ ἐκείνη ἡ κατηγορία, καθ' ἣν ἀφορμὴν εἰς τὴν γένεσιν τοῦ ἐπωνύμου ἔδωκεν ὠρισμένον τι συμβεβηκός: ὡς χαρακτηριστικὸν γνῶρισμα ἑνὸς προσώπου χρησιμεύει συχνὰ ὠρισμένον τι γεγονός τοῦ βίου του, ὠρισμένον τι ἐλάττωμα ἠθικὸν ἢ φυσικόν, τυχαῖον τι σύμβημα. Ὅτι καὶ ἐν τῇ ἀρχαιότητι ὑπάρχουσι τοιαύτης φύσεως ἐπωνύμα, βεβαιῶνται παραδείγματα, οἷα: Ἀγησίλαος ὁ χωλός, Καλλίας ὁ λακκόπλουτος (πρβλ. Πλουτ. Ἀριστ. V, 4), Ἀντίγονος ὁ Δώσων, Ἀντίγονος ὁ Γονατᾶς, Δημήτριος ὁ Πολιορκητῆς κ. τ. τ. Ἐκφράζεται δὲ καὶ ἡ κατηγορία αὕτη 1) δι' ἐπιθέτου ἢ συνήθους ἢ δημιουργουμένου ἐπίτηδες διὰ συνθέσεως πρὸς δῆλωσιν ἰδιαιτέρου τινὸς ἐλαττώματος ἢ συμβάματος, 2) διὰ λέξεως ἐπίσης ἐπίτηδες δημιουργουμένης ἐξ ὀλοκλήρου φράσεως π. χ. Δοξαπατρῆς, ἴσως ὁ συχνὴν χρῆσιν τῆς προσευχῆς Δόξα πατρὶ ποιούμενος, 3) διὰ λέξεως συναπτούσης εἰς ἓν ἐμπρόθετόν τινα ἔκφρασιν, καὶ 4) διὰ μετοχῶν:

1) Ἀβάστακτος, Ἀλωπός, Ἀ(ν)δράλεστος (ἴσως γραπτέον Ἀδράλεστος—ὁ ἀδρᾶ ἀλεσμένος, ἢ ὁ ἀδρᾶ ἀλέθων), Ἀπλούχειρ, Ἀσπροφρύδης, Ἀυλικάλαμος, Βασιλικός, Γραπτός, Δαφνομήλης (ἴσως ὀρθότ. Δαφνομίλης = ὁ ὀμιλῶν μὲ δάφνην), Δαφνοπάτης, Διγενής, Ἐκτομίας, Ἐμμαλλος, Ἐξαπτέρυγος, Ζαγαρομάτης, Ζυγομαλλᾶς Θεόκλητος, Κακόρριζος, Καλλιπάριος, Καλοθέτης, Καλομόδιος, Καπνογέννης, Καρβονόψις, Κλαυσύς (ῆς ?), Κοκινόβαφος, Κολυμβᾶς, Κοντομύτης, Κοντοχέρης, Κοπρώνυμος, Κουτζοδάκτυλος, Κουτζομύτης, Κοφομύτης, Κτενᾶτος, Κωδωνᾶτος, Λαρδότυρος, Λαχανοδράκων, Μακρογόννης, Μάμαλος, Μανικοφάνης, Μαυροζούμης, Μαυρομμάτης, Μαυρωπός, Μεγαλομύτης, Μεσήμαρ, Μεσονύκτης, Μονερεμῆτης,

Μονομαχᾶτος, Μονοχεράριος, Μονώτης, Ὀλώβολος, Παλαιολόγος, Παμπρέπιος, Πανάρετος, Παρασπόνδυλος, Παχώμιος, Περιχύτης, Πηγονίτης, Πλατυπόδης, Πορφυρογέννητος, Πρωτόθρονος, Πτωχομάχος, Πωγωνᾶτος, Ραδίπορος, Ρακενδύτης, Ρινότμητος, Σγουρομάλλης, Σκοτίοψις, Σκουτελόπτης, Στηθᾶτος, Στραβομούτης, Στραβοςπόνδυλος, Στραβοτριχάριος, Στρατήγιος, Στυλίτης, Τρίπτυχος, Τηγανιστής, Τριθύριος, Τρίψυχος, Ὑψηλάντης, Φακιωλᾶτος, Φιλομμάτης, Χαλκοκονδύλης, Χαλκοτούβης, Χαμάρετος, Χειρότμητος, Χριστώνυμος, Χρυσήλιος, Χρυσόμαλλος, Χρυσοβέργης, Χρυσοκέφαλος, Χρυσοκόκκης, Χρυσολωρᾶς, Χρυσόσκουλλος, Χρυσόχειρ, Φιλανθρωπινός, Φιλόπτερος.

- 2) Δοξαπατρῆς, Θερίζης, Καλοχαιρέτης, Καβαλλίικας, Κατάκυλας, Καυσαλώνης, Νυκτωπᾶς (Νυκτοπᾶς?), Πασαγνάθης, Πλεύσης.
- 3) Ἀποστύππης, Ἀπόκαυκος, Κατακαλῶν, Κατανάγκης, Κατασκέπης (ὄνομα τόπου), Παραπινάκης, Παράστρων.
- 4) Γράψων, Ἐξάρχων, Νήφων, Πρωτεύων.—Ἐσκαμματισμένος, Διακρινόμενος, Κεκουμένος, Κεκοχλημένος, Κουτσοκεφαλισμένος, Κουτσοχερισμένος, ἡ Κεχαριτωμένη, Παιδευόμενος, Πεπαγωμένος, Παρακοιμώμενος, Προδρωμένος, Χορτασμένος.

Σημείωσ. Καί ἐν τῇ νέᾳ ἑλληνικῇ πολλὰ τὰ τῶν κατηγοριῶν τούτων ὀνόματα, μάλιστα τῆς 1) π. χ. Κατάκαλος, Καλόγνωμος, Μαυροσκούφης, Μαυρομμάτης, Μελαγχροινός κ. τ. λ.

Εἰς τὰς ἀνωτέρω κατηγορίας ὑπάγονται καί τινα ἄλλα ἐπώνυμα καθαρῶς σκωπτικά: Ἀντιχροστοφορίτης, Διαβολάγγελος, Διαβολῖνος, Διάβολος, Ἡμέριος, Καυλέας (?), Κουκουβέλης, Κουτζασθλάνης, Μυξιάρης, Μωρόπαυλος (ἴσως σκωπτικῶς ἀντὶ Μαυρόπουλος), Ὀνομάγουλος, Παγκρατούκας, Ποδοπάγουρος, Σκορδύλιος.

Δ'. Ἐκ τῆς ιδιότητος λαμβάνει τὴν ἀρχὴν καὶ ἡ παρούσα κατηγορία, καθ' ἣν ἀντὶ τῆς μεταχειριζόμεθα ἐπίθετον εἰς δῆλωσιν τῆς ιδιότητος λαμβάνομεν συγκεκριμένον τι οὐσιαστικόν μετωνυμικῶς, μεταξύ τοῦ ὁποίου καὶ τοῦ προσδιοριζομένου ὀνόματος ἀνευρίσκομεν προσέγγισιν τινα. Οὐδεὶς ἀγνοεῖ, ὅτι ἐπιτρέπεται νὰ ὀνομάζωμεν πρόσωπόν τι ἀλώπεκα, χοῖρον, ἀετόν κ. τ. λ. ἀντὶ: πανοῦργον, ἀκάθαρτον, ταχύν, κ. τ. λ. Ἦδη ἐν τῇ ἀρχαιότητι λαμβάνουσι τὴν ἀρχὴν τοιαῦται προσωνυμῖαι (Πρβλ. Fick-Beichtel. σελ. 329 κ. ἐ.), π. χ. Ἀλέξανδρος ὁ Λύχνος, Ἀντίοχος ὁ Ἱέραξ, Πύρρος ὁ ἀετός κ. τ. ἐ. Ἐν τῇ κατηγορίᾳ ταύτῃ λαμβάνονται ὡς ἐπώνυμα αὐτὰ τὰ συγκεκριμένα

- 1) ἄνευ μεταβολῆς καταλήξεως: Αἴλουρος, Ἄνθραξ, Βέκκος, Βλαστός, Δρόσος(ὸ), Ἱέραξ, Κλίμαξ(ὸ), Κόραξ, Κροκόδειλος (Κροκόντηλος), Λαγώς, Μαγνήτης, Μαμή, Μονόλυκος, Μόσχος, Νεῖλος, Νόμος, Ξιφίας, Οὐρανός, Παιδίον, Πάρδος, Πελεκᾶνος (τόπ.), Πετεινός, Πετρογούργουρος, Πλευρίτης, Πόθος, Σεισμός, Σίδηρος, Σκόμβρος, Τζίβος, Τζίρος, Τοῖχος, Χαμαιδράκων, Χάραξ, Ψύλλος.—Ἐγγέλus, Ζάγανος, Καναβός, Στροῦθος, Σκορπίος, Χρυσός.
- 2) ἡ ὁσάκις ἡ κατάληξις δὲν συμβιβάζεται (θηλυκ. ἢ οὐδέτ.) λαμβάνουσι συνήθως κατάληξιν ἀρσενικὴν -ιος, -ις, -ης, ᾶς, ων, ούλης, ἴνος, ἀκης, ῆς:

Ἄλκυόνιος, Ἄνεμᾶς, Βαλσαμών, Βλάσταρις, Γογγύλης (γογγύλιν), Γονάτης (ὄνομα πύργου), Δρακούλης, Καναβούριος, Καρυοφύλλης, Κατράνης, Κίναμος, Κλάδων, Κοκκορόβιος, Κορώνης, Κουλούκης, Κουτάλης, Κυδώνης, Λουλούδης, Μελέτιος, Μαγγάνης, Μακέλλης, Μαρούλης, Ματζούκης, Ξιφιλῖνος, Περδίκης, Περιστέρης, Πετεινάκης, Πιθηκᾶς, Πηγάνης (πήγανον), Πουλάδης, Πωλάρης, Σκωλήκης, Σπονδύλης, Στυππῆς, Τριακονταφύλλης, Φαρμάκης, Φιλοκάλης, Χρυσάφιος (χρυσάφιν). (Πρβλ. καὶ τὰ νεοελληνικά: Δρόσος, Μόσχος, Πετεινάκης καὶ Πετεινάτος, Ψύλλος καὶ Ψύλλας, Βλάσταρης, Δρακούλης καὶ Δράκος, Καρυοφύλλης, Γαρούφαλλος, Μαρούλης, Περιστερίδης, Τριαντάφυλλος, Φαρμάκης, Χρυσάφης, Κονδύλης, Κυδώνης, Κοσσύφης, Ἀλεπούδης κ. τ. λ.).

VI. Πρὸς προσδιορισμὸν τοῦ κυρίου ὀνόματος χρησιμεύει συχνὰ ἡ λέξις ἢ σημαίνουσα τὸ ἐπάγγελμα, ἀξίωμα, ἢ τὴν ἀσχολίαν ἐν γένει, ἥτις γίνεται σὺν τῷ χρόνῳ σταθερὸν ἐπώνυμον καὶ λαμβάνει τόπον οἰκογενειακοῦ ὀνόματος. "Ὅτι καὶ οἱ ἀρχαῖοι ἔκαμνον χρῆσιν τοιούτων προσδιορισμῶν, εἶναι πασιδῆλον (Ἀλέξανδρος ὁ πολυίστωρ, Ἀριστοφάνης ὁ κωμικός, Διονύσιος ὁ τύραννος, Σῆνων ὁ στωϊκός, Διογένης ὁ φυσικός κ. τ. λ.); εἰς τοὺς Βυζαντινοὺς ὅμως τὸ πρᾶγμα γίνεται πλέον σύνθητες καὶ τρόπον τινὰ ἀναγκαῖον συμπλήρωμα, ὁ δὲ διὰ τοῦ ἐπαγγέλματος προσδιορισμὸς ἀποτελεῖ μίαν ἀπὸ τὰς κυρίας καὶ εὐρείας τάξεις τοῦ ἐπώνυμου. Αἱ καταλήξεις τῆς τάξεως ταύτης εἶναι πολλαὶ καὶ ποικίλαι, εἶναι δὲ περιττὸν νὰ ἀπαριθμηθῶμεν ταύτας· δυνατὸν ὅμως νὰ διακρίνωμεν τρεῖς κατηγορίας καταλήξεων:

- 1) τὰς συνήθεις καὶ ἐν τῇ ἀρχαίᾳ ἑλληνικῇ καταλήξεις: Ἀκόλουθος, Ἀναγνώστης, Ἀναχωρητής, Ἀρχαιονοχός, Γεωμέτρης, Γραμματικός, Δισύπατος, Ἐκδικος, Ἐπαρχος, Ἐφορος, Ἠσυχαστής, Θεολόγος, Ἰατρός, Κεραμεύς, Κναφεύς, Κοινοβιάρχης, Κυνηγός, Λεκανόμαντις, Μελισσοουργός, Μεταφραστής, Μυρεψός, Νηστευτής, Οἰνοχός, Ὁμολογητής, Ὀρφανοτρόφος, Περιηγητής, Ποιητής, Πρεσβύτερος, Ραβδούχος, Στρατηγός, Στρατιωτικός, Τρικλίνιος, Ὑποψήφιος, Φιλόσοφος, Φύλαξ, Χαρτοφύλαξ, Χαράκτης, Χοιροβοσκός.
- 2) τὰς ἀναπτυσσομένας καταλήξεις καὶ ὀνομασίας ἐπὶ βυζαντινοῦ ἐδάφους: Ἀβδελλᾶς, Ἀκρίτας, Ἀμπελᾶς, Ἀπελάτης, Ἀροτρᾶς, Ἀσβεστᾶς, Βελωνᾶς, Γαριδᾶς, Γλυκᾶς, Δελφηνᾶς (ινᾶς?), Δοξαρχᾶς, Δραγάσης, Ἐλαδᾶς, Ζωναρχᾶς, Ἰνδικοπλεύστης, Καλαθᾶς, Καλαφάτης, Καμινᾶς, Καμπανάρης, Κασσιτηρᾶς, Κατζᾶς, Κλειδᾶς, Κρασᾶς, Κωκαλᾶς, Κωπᾶς, Λαχανᾶς, Λεοντάρης, Μαχαιρᾶς, Μελιτᾶς, Μεταξᾶς, Μολυβᾶς, Ξαντᾶς, Ὀψαρᾶς (καὶ Ψαρᾶς), Πασπαλᾶς, Παστιλᾶς, Πετζᾶς, Προβατᾶς, Πρωτοστράτωρ, Ραβδᾶς, Ρουχᾶς, Σαλιβαρχᾶς, Σαλιβᾶς (?), Σιδηρᾶς, Τοξαρχᾶς, Ὑαλίας, Ὑαλινᾶς, Χοιρέας, Χοιρινᾶς, Χοιροσφάκτης. Πρβ. τὰ νεοελληνικά: Ἀναγνώστης (Ἀναγνωστάκης καὶ Ἀναγνωστόπουλος), Γραμματικός (καὶ Γραμματικόπουλος), Θεολόγος, Ἰατρός (Ἰατρίδης καὶ Ἰατρόπουλος), Κεραμεύς, Μελισσοουργός (καὶ Μελισσηνός), Στρατήγης (καὶ Στρατηγάκης). — Ἀμπελᾶς, Γλυκᾶς, Δραγάτης, Κρασᾶς, Κουβαρχᾶς, Λαχανᾶς, Μεταξᾶς, Ψαρᾶς κ. τ. λ.

- 3) λατινικὰς καταλήξεις καὶ λατινικοὺς ὄρους, τὰ ὅποια ὅμως θεωρητέα ὡς στοιχεῖα καθαρῶς βυζαντινά: Ἀκτουάριος, Ἀποκρισιάριος, Δομέστικος, Δούκας, Δρουγγάριος, Ἰλλούστριος, Καβαλλάριος, Καστελλάνος, Κεντηρίων, Κηρουλάριος, Κοιαιστῶρ, Κουβικουλάριος, Κουράτῶρ, Κουροπαλάτης, Λαμπαδάριος, Μάγιστρος, Πακτιάριος, Πατρίκιος (καὶ Πατρίκης), Πραιπόσιτος, Πρίγκιψ, Πρωτασηκρηῆτις, Σιλεντιάριος, Σπαθάριος, Σύγκελλος, Συνοδικάριος, Σχολάριος.

VII. Ἰδιαιτέραν τάξιν ἀποτελοῦσι τὰ ὑποκοριστικά. Καὶ ἐνταῦθα ἔχομεν καταλήξεις

- 1) τὰς καθαρῶς βυζαντινὰς—άκιος, άκης, ούδης: Ἀπλάκης, Βασιλάκιος καὶ Βασιλάκης, Θεοδοτάκης, Ἰωαννάκιος καὶ Ἰωαννάκης, Κατζιλάκιος, Κωνσταντινιάκης, Πετεινάκης, Συμωνάκης, Σπυράκιος, Σπυριδωνάκης, Σταυράκιος, Σταφιδάκης, Στεφανάκιος. — Κυπερούδης, Λειχούδης, Πλανούδης, Τηλικούδης.
- 2) τὴν λατινικῆς προελεύσεως—ίολος: Δομετίολος, Κορμεντίολος, Κωνσταντίολος, Πατρικίολος.
- 3) τὰς ἐκ Σλαβικῆς ἐπιρροῆς προελθούσας -ίτζης- ούτζης, ούτζικος: Ἄγγελίτζης, Βασιλίτζης, Βουδίτζης, Δημητρίτζης, Διακονίτζης, Θεοφιλίτζης, Ἰακωβίτζης, Ἰβηρίτζης, Καμύτζης (?), Μελίτζης, Μιχαηλίτζης, Νικηφορίτζης, Νικολίτζης, Σγουρίτζης (ὄνομα ἵππου), Σκυλίτζης, Τζιντζιφίτζης, Φαγίτζης. — Ἀμιρούτζης, Καναβούτζης, Χαλκούτζης. — Νεούτζικος (ὄνομασία τόπου).

Σημείωσ. Εἰς τὴν τάξιν ταύτην ὑπάγονται φυσικῶς καὶ τὰ διὰ συγκοπῆς τοῦ ὀνόματος σχηματιζόμενα θωπευτικά ὀνόματα, τῶν ὁποίων ὅμως ὁ ἀριθμὸς εἶναι πολὺ μικρός: Στράτης, Φουρνῆς, Φιλῆς, Φραντζῆς, Ἀχιλλᾶς.

VIII. Τὴν ἀντίθετον τῆς προηγουμένης ἀποτελεῖ ἡ τάξις τῶν μεγεθυντικῶν. Κατάληξις ἐν χρῆσει ἀρχαία εἶναι ἡ -ων, ἐξ ἧς ἀνεπτύχθη ἡ βυζαντινὴ—ωνᾶς, νεώτεροι δὲ αἱ -ᾶς, αρᾶς:

Μυστάκων.—Γρηγοράς, Δακνᾶς, Δοξαρᾶς, Δουκαράς, Ἡρακλεωνᾶς, Καλλωνᾶς, Καλοειδᾶς, Καλοσυνᾶς, Κεφαλᾶς, Κομητᾶς, Κουφαράς (?), Μιχαηλᾶς, Μυτᾶς, Μαγκαφᾶς, Νοταρᾶς, Νικολιτζᾶς, Ὀφρυδᾶς, Παλαμᾶς, Πετρωνᾶς, Τριχᾶς, Φαγᾶς, Χειλᾶς.

Ἐδῶ ἀνήκουσι καὶ τὰ: Θεοδωροκάνος, Σαραντάπηχος.—

Σημείωσ. Καὶ ἐν τῇ νέᾳ ἑλληνικῇ ἐν μεγάλῃ χρῆσει τὰ ἐπώνυμα τῆς VII καὶ VIII τάξεως.

Τελευταίαν ἴσως τάξιν ἐπωνύμων θὰ ἐδικαιοῦντο νὰ ἀποτελέουσι τὰ ξενικὰ ὀνόματα· ἡ ἐξερεύνησις τῶν ὀνομάτων τῆς τάξεως ταύτης θὰ ἔχη μεγάλην σπουδαιότητα διὰ τὴν συγκριτικὴν φιλολογοίαν καὶ ἰδίως διὰ τὴν φθογγολογίαν τῆς Βυζαντινῆς γλώσσης. Ὑλικὸν ὑπάρχει ἀρκετὰ ἄφθονον· οὐχ ἥττον ἵνα κατατάξῃ τις αὐτὸ καὶ ταξινομήσῃ, προαπαιτεῖται γινῶσις περισσοτέρων γλωσσῶν καὶ ἀκριβεστέρα μελέτη, δι' ἧς θὰ ἐπιτευχθῇ ἡ φωνητικὴ ἀπόδοσις ἐκάστου ἐπωνύμου, θὰ δευχθῇ πᾶσα γράμματα διαθέτουσιν οἱ Βυζαντινοὶ πρὸς παράστασιν τούτου ἢ ἐκείνου τοῦ ἀρμενικοῦ ἢ τουρκικοῦ ἢ σλαβικοῦ φθόγγου. Εἰς τοιαύ-

την τινὰ μελέτην τῶν ξένων ἐπωνύμων νὰ εἰσέλθωμεν ἀδυνατοῦμεν, καθ' ὅσον δὲν εἴμεθα οἱ πρὸς τοῦτο κατάλληλοι. θὰ ἀρκεσθῶμεν μόνον ἀναφορικῶς τῆς τάξεως ταύτης νὰ προσθέσωμεν τὴν γενομένην παρατήρησιν, ὅτι οἱ Βυζαντινοὶ κατὰ τριπλοῦν μεταχειρίζονται τρόπον τὰ ξένα ὀνόματα καὶ ἐπωνύμια:

- 1) παραλαμβάνουσιν αὐτὰ ἀμετάβλητα εἰς τὴν ἑλληνικὴν, φροντίζοντες νὰ ἀποδώσωσι τὴν φωνητικὴν μόνον ἀξίαν αὐτῶν καθ' ὅσον τὸ ἑλληνικὸν ἀλφάβητον ἦτο κατάλληλον πρὸς τοῦτο: Ἀλπιχαράν, Ἀξούχ, Ἰαγουπασάν, Καντζούς, Κλιτζιασθλάν, Μανιάκ, Μανσούρ, Μωσηλέ, Πιτικάν, Πρυσούχ, Τογορτάκ.
- 2) τὴν μὲν ρίζαν ἀφήνουσιν ἀμετάβλητον, ἀρκοῦνται ὅμως νὰ δώσωσιν εἰς αὐτὰ ἑλληνικὴν κατάληξιν καὶ κλίσιν: Ἀμικέτης, Ἀξούχος, Ἀριέβης, Ἀσάνης, Ἀσπιέτης, Ἀτάπακος, Βαρηνός, Βοδίνος, Βολκᾶνος, Βορίλας, Βούρτζης, Βρίγγας, Γαλαβάτζης, Γίδος, Γλαβάς, Γλαβᾶτος, Γουλῆς, Δαδούνης (Δαντόνης παρὰ Θεοδ. Πτωχοπρ. πρβλ. Legr. Bibl. Gr. Vulg. I. σελ. 108 στ. 36), Ἐλπούμης, Ἐτζυϊσμένος, Ἰαγουπασάνης, Ἰουστασάς, Καζάνος, Καμύρης, Καρύκης, Κατζαμούντης, Κατζάμυς (?), Κιτζῆς, Κλιτζιασθλάνης, Κοππατίνος, Κοτέρτζης, Κοτζᾶς, Κουρτίκης, Κουτατούριος (καὶ Χουτατούριος), Κρισπίνος, Λεβούνης, Λιτοβός, Μαλατέστας, Μαλεῖνος, Μανιάκης (ἰδ. ἄνωτ.), Μαράκης, Μαρίνος, Μασκαβέλης, Μουντάνης, Μπαλίκας, Μωσιλίκης, Νεάντζης, Οὔβος, Πακουριανός, Πενταδιαστής, Πογδάνος, Πουδίλος, Πουπάκης, Πουχέας, Σκαλιάριος, Σκαράνος, Στεριόνης, Ταγγιπερμῆς, Ταράγγης, Τατίκιος, Τατράνης, Τζαχᾶς, Τζιπουρέλλης, Τζίτας, Τορνίκιος, Τουτούσης, Φουντάνας, Χαλίντζης, Χαλούφης, Χαρατικῆς, Χασίσιος, Χοτζᾶς, Χοῦμος.
- 3) μεταβάλλουσιν αὐτὰ ἐπὶ τὸ ἑλληνικότερον οὕτως, ὥστε νὰ γίνηται δύσκολος ἢ προέλευσις αὐτῶν, καθ' ὅσον συμπίπτουσι πρὸς ρίζας ἑλληνικὰς ἢ ὀνόματα καθαρῶς ἑλληνικά: Ἀπόχαψ (Ἀπόκαψ), Ἀποκάπης, Ἰσαγγέλης, Ἰσῆς, Μελίας, Ροδομηρός. Ἡ ἀκριβεστέρα μελέτη θὰ προσθήσῃ εἰς τὴν κατηγορίαν ταύτην πολλὰ ἀκόμη ὀνόματα, τὰ ὁποῖα ἀρχικῶς ξενικὰ ὄντα σὺν τῷ χρόνῳ ἐξελληνίσθησαν.

Ὑπολείπεται νὰ κάμωμεν σύντομον λόγον περὶ τῶν θηλυκῶν ἐπωνύμων. Τὸ ὑλικὸν τὸ διδόμενον ἡμῖν ὑπὸ τοῦ Moritz εἶναι ὄχι ἄφθονον· ἀλλὰ καὶ παρὰ τοῖς συγγραφεῦσι δὲν εἶναι ἄφθονον. Ἐννοεῖται, ὅτι ἐκάστη τάξις τῶν ἄνω μνημονευθεισῶν διαφοροτρόπως σχηματίζει καὶ τὸ θηλυκόν· εἶναι δὲ περιττὸν ὅλως νὰ ἀπαριθμῆσῃ τις τὰς καταλήξεις θηλυκῶν. Τὸ μόνον τὸ ὁποῖον δύναται νὰ διακρίνη καὶ ἐνταῦθα ὅτι ὁ σχηματισμὸς τῶν θηλυκῶν γίνεται ἢ κατὰ τὰς ἀπαιτήσεις τῆς ἀρχαίας γραμματικῆς (1), ἢ τῇ προσθήκῃ καταλήξεων κατὰ προτίμησιν παρὰ τοῖς Βυζαντινοῖς ἐν χρήσει καὶ ὅλως νέων (2):

- 1) Δαηλις, Ἰουστινιάς, Μαδιανῆτις, Κομνηνή,
- 2) Παλαιολογίνα, Φλωρίνα, Φαρκασίνα.—Δούκαινα, Σκλήραινα.—Σεβαστοκρατόρισσα, Αὐτοκρατόρισσα.

Εἰς τὰς παρατηρήσεις ταύτας ἀφορμὴν μᾶς ἔδωκεν ἡ προμνημονευθεῖσα πραγματεία τοῦ Moritz. Ἐπειδὴ, ὡς καὶ ἄνωτέρω εἶπομεν, τὸ θέμα εἶναι ὅλως

νέον, συζήτησις ἐπιτρέπεται ἀκόμη πολλή, οὐδὲ ἔχομεν τὴν ἀξίωσιν, ὅτι πᾶσαι αἱ γνώμαι ἡμῶν περὶ τοῦ ζητήματος εἶναι αἱ μόναι ὀρθαί: πολλὰ κατ' ἀνάγκην θὰ μεταβληθῶσιν, ἄλλα δὲ περισσότερα δὲ προστεθῶσιν. Σκοπὸς δι' ὃν ἐγράψαμεν τὰ ἀνωτέρω δὲν ἦτο διὰ νὰ κλείσωμεν τὴν συζήτησιν, ἀλλὰ μᾶλλον νὰ ἀνοίξωμεν αὐτήν, οὐδὲ νὰ ἀποτρέψωμεν τὸν Moritz νὰ ἐξχολουθήσῃ τὴν περαιτέρω μελέτην ἐπὶ τοῦ ὑλικοῦ, τὸ ὁποῖον μετὰ τόσης φιλοπονίας συνέλεξεν, ἀλλὰ νὰ ὑποδείξωμεν μόνον ὑπὲρ τὴν ἡμετέραν γνώμην, ἣτις ἴσως ἐν τῇ ἐπεξεργασίᾳ τοῦ δευτέρου μέρους θὰ φανῇ αὐτῷ χρήσιμος.

Ἐν Ὁδησσῷ κατὰ Φεβρουάριον 1898.

Συνόδης Παπαδημητρίου.

Dr. Waldemar Nissen. *Die Regelung des Klosterwesens im Rhomäerreiche bis zum Ende des 9. Jahrhunderts.* (Programm des Johanneums). Hamburg 1897. 30 стр. 4°.

«Ни одна изъ отраслей исторической науки не обнаружила столь могущественнаго роста въ послѣднее десятилѣтiе, какъ византистика». Такъ начинается Ниссенъ свою брошюру, посвященную изученiю восточнаго монашества въ періодъ времени до IX в. Таковое сужденiе повторяется нынѣ очень часто, и не безъ основанiя. Въ послѣднее время дѣйствительно замѣчается весьма сильное оживленiе въ этой области, такъ что обнаружилась даже надобность въ особыхъ специальныхъ литературныхъ органахъ, посвященныхъ разработкѣ вопросовъ, относящихся къ византологiи. Конечная причина этого явленiя? Намъ кажется, что независимо отъ общаго прогресса наукъ есть здѣсь и особая причина, состоящая въ томъ, что нынѣ въ работахъ по византологiи весьма дѣятельное участiе начали принимать восточные ученые, греческіе и русскіе. И тѣ и другіе имѣютъ возможность понимать всѣ явленiя византийской культуры многосторонне, судить о нихъ вѣрнѣе и основательнѣе, чѣмъ ученые западные, связанные многовѣковыми предубѣжденiями. Восточнымъ ученымъ доступны такiе источники, которые мало доступны ученымъ западнымъ; имъ хорошо понятны многiя формы и явленiя древне-византийскаго церковнаго и гражданскаго быта, въ значительной мѣрѣ наблюдаемыя и нынѣ, тогда какъ западнымъ ученымъ онѣ мало понятны или даже вовсе непонятны. Въ частности, что касается русскихъ ученыхъ, то имъ доступна богатая переводная древне-славянская литература, сохранившая многiе византийскіе памятники въ болѣе полномъ или исправномъ видѣ сравнительно съ тѣми списками, которые встрѣчаются въ рукописяхъ въ настоящее время, или далѣе такiе памятники, подлинный текстъ которыхъ считается нынѣ потеряннымъ (напр. Уставъ патрiарха Алексѣя, тактикѡнъ Никона черногорца и др.). Кромѣ того русскимъ ученымъ гораздо болѣе доступны и гораздо болѣе понятны факты древне-русскаго быта, прекрасно поясняющiе многiя темныя стороны быта византийскаго. Это между прочимъ особенно замѣтно въ исторiи монашества. Чтобы убѣдиться въ этомъ, достаточно прочитать